

**KATILIMCI YAKLAŞIMLA SÜRDÜRÜLEBİLİR
TURİZM PLANLAMASI: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ**

**2020
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ**

Büşra GÜLTEKİN

Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ

**KATILIMCI YAKLAŞIMLA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM PLANLAMASI:
SAFRANBOLU ÖRNEĞİ**

Büşra GÜLTEKİN

Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Temmuz/2020

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	1
DOĞRULUK BEYANI	2
ÖNSÖZ	3
ÖZET... ..	4
ABSTRACT.....	5
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	6
ARCHIVE RECORD INFORMATION	7
ARAŞTIRMANIN AMACI	10
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	10
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
ARAŞTIRMA MODELİ.....	12
EVREN VE ÖRNEKLERM	12
VERİ TOPLAMA ARACI.....	12
VERİLERİN ANALİZİ.....	13
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	14
1. BİRİNCİ BÖLÜM	15
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	15
1.1. Turizmin Tanımı.....	15
1.2. Turizm ve Çevre Arasındaki İlişki.....	16
1.3. Sürdürülebilir Turizm.....	17
1.3.1. Sürdürülebilir Turizm Amaçları.....	19
1.3.2. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri	20

1.4. Dünyada Sürdürülebilir Turizm	22
1.4.1. Kuşlar Direktifi, Habitatlar Direktifi ve Natura 2000	22
1.4.2. Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Turizm için Avrupa Şartı (1995)	23
1.4.3. Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Turizm Berlin Bildirgesi (1997)	24
1.4.4. Ekolojik Oteller Yıldızlama Sistemi.....	24
1.5. Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm.....	25
1.5.1. Mavi Bayrak.....	25
1.5.2. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi	28
1.5.3. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design)	28
1.6. Planlama Kavramının Tanımı	29
1.7. Sürdürülebilir Turizm Planlaması.....	29
1.7.1. Sürdürülebilir Turizm Planlamasının Aktörleri	31
1.8. Katılım Kavramının Tanımı	32
1.8.1. Katılımcılar (Aktörler).....	32
1.8.2. Kamu Sektörü	32
1.8.3. Özel Sektör	33
1.8.4. Sivil Toplum	33
1.8.5. Yerel Halk.....	33
1.9. Katılımcı Uygulamaların Metotları	34
İKİNCİ BÖLÜM.....	35
ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	35
2.1. Safranbolu’nun Tarihi	35
2.2. Safranbolu Coğrafyası.....	36
2.3. Safranbolu’nun Sosyokültürel Yapısı.....	36
2.4. Safranbolu’nun Ekonomik Yapısı.....	37
2.5. Safranbolu’da Turizm.....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	40
SAFRANBOLU'NUN TURİZM TÜRLERİ VE ALANLARI	40
3.1. Mağara Turizmi	40
Bulak (Mencilis) Mağarası.....	40
Hızar Mağarası	41
3.2. Yayla Turizmi	42
Sarıçiçek Yaylası.....	42
Ulu Yayla	42
3.3. Botanik Turizm	43
Safran (Crocus Sativus).....	43
3.4. Kanyon Geçişi (Canyoning)	44
Tokath Kanyonu	44
Sırçalı Kanyonu.....	46
Kirpe (Düzce) Kanyonu.....	46
3.5. Kültürel Miras Turizmi	46
Safranbolu Evleri.....	47
Karaüzümler Evi.....	51
Kaymakamlar Evi.....	51
Cinci Hani ve Hamamı	52
Kristal Teras.....	53
Tokath Köprüsü.....	53
İnce Kaya Su Kemerini.....	54
Taş Köprü	54
Eski Hükümet Konağı	54
Saat Kulesi.....	55
Güneş Saati.....	56

Hıdırlık Tepesi.....	57
Safranbolu’da Bulunan Çarşılar	57
Tabakhane Müzesi	58
Safranbolu Çeşmeleri	59
Yörük Köyü	60
3.6. İnanç Turizmi.....	60
Köprülü Mehmet Paşa Cami	61
İzzet Mehmet Paşa Cami.....	62
Lütfiye (Kaçak) Cami	63
Kazdağlıoğlu (Dağdelen) Cami.....	64
Ulu Cami (Aya Stefanos Klisesi).....	65
Eski Cami.....	65
3.7. Gastronomi Turizmi	65
Safranbolu Lokumu.....	67
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	68
BULGULAR VE YORUMLAR	68
4.1. Anket Tekniği Verilerin Analizi ve Bulguların Yorumu	68
Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği.....	71
4.2. Görüşme Tekniğiyle Elde Verilerin Yorumu	89
SONUÇ	96
STRATEJİLER.....	100
ÖNERİLER	103
KAYNAKÇA	105
TABLolar LİSTESİ	115
ŞEKİLLER LİSTESİ	116
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	117

ÖZGEÇMİŞ 118

TEZ ONAY SAYFASI

Büşra GÜLTEKİN tarafından hazırlanan ‘‘KATILIMCI YAKLAŞIMLA SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM PLANLAMASI: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ’’ başlıklı bu tezin Yüksek Lisans olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ

Tez Danışmanı, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Bu çalışma oy birliği ile Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

29.06.2020

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan

Üye

Üye

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunmuş olduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere ters düşecek bir yol ve yardıma başvurmadan hazırladığımı, yararlandığım araştırmaların kaynakçada gösterilenlerden ibaret olduğunu ve her kullandığım araştırmayı alıntı yaparak yararlandığımı açıkça söyleyip; onurumla onaylarım.

Tezimle ilgili olarak yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Adı SOYADI: Büşra GÜLTEKİN

İmza:

ÖNSÖZ

Yüksek Anıtlar Kurulu'nun 1975 yılında Safranbolu'yu "Kentsel Sit" ilan etmesiyle turizm etkinlikleri başlamış ve UNESCO tarafından 1994 yılında "Dünya Miras Kenti" ilanıyla hız kazanmıştır. Safranbolu kültür turizmi bakımından zengin öğelere sahip olup; tarihi evleri, han ve hamamları, camileri, çeşmeleri, köprüleri ve çarşıları ile ilgi odağı olmuştur. Bu sebeple araştırmada Safranbolu'nun coğrafi özelliklerinden bahsedilmiş, turizm potansiyeli incelenmiş ve bunu sürdürülebilir turizm planlaması bakımından ele alınmıştır. Ayrıca bu çalışmada katılımcı yaklaşımla bireylerin turizm faaliyetlerine bakış açısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın başından sonucuna kadar olan kısmı anlamlı hale gelmesi için uğraşan, manevi ve bilimsel açıdan beni her zaman destekleyen , zor günlerimde daima yardımcı olmaya çalışan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ' e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans dönemim boyunca tezime katkı veren ve yol gösteren Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN'e, Doç. Dr. Nurettin AYZAZ'a, Dr. Öğretim Üye'si Halime GÖKTAŞ KULUALP'e teşekkür ederim. Araştırma sürecinde vermiş olduğu fikirlerle tezin bitmesinde önemli bir yeri olan sevgili arkadaşım Nesrin AKIN'a ve Ömer MERCANLI'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak bugünlere gelmem adına emek veren, hem maddi hem de manevi desteklerini esirgemeyen ve her anımda benim yanımda olan çok sevgili Annem ve Babam'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Büşra GÜLTEKİN
KARABÜK-2020

ÖZ

Bu araştırmada, Ülkemizin önemli turizm destinasyonlarından biri olan Safranbolu kentinin katılımcı yaklaşımla sürdürülebilir turizm planlanması ele alınmıştır. Çalışma kapsamında, yerel yönetim, akademisyenler ve sivil toplum örgütleriyle yarı yapılandırılmış görüşeme tekniği ile mülakatlar yapılmıştır. Yerel halk ve öğrencilere ise anket tekniği uygulanmıştır. Mülakatlar ve anketler Ekim 2019 – Mart 2020 tarihleri arasında uygulanmıştır. Toplamda 27 mülakat ve 397 anket değerlendirilmiş, elde edilen veriler içerik analizi ve SPSS programı kullanılarak frekans (sayı), yüzde (%), aritmetik ortalama, bağımsız örneklem t-testi ve anova analizleri yapılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda katılımcıların Safranbolu'daki turizm faaliyetlerine yaklaşımının ılımlı olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılanların önemli bir kısmı turizmin kente ekonomik refah getirdiğini, yeni iş imkanı sağladığını, tanınırlığına destek sağladığını, ulaşım konusunda imkanları arttırdığını, doğanın korunmasını sağlayarak çevre bilincini oluşturduğunu ve yabancı dil öğrenme isteğini arttırdığını belirtmişlerdir. Turizm çeşitliliği konusunda ise Eko-turizm faaliyetleri, tarıma dayalı çiftliklerin kurularak sayılarının artırılması, karavan turizmi ve festival turizm ile kongre turizminin teşvik edilerek artırılması ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, gelir ve yaşam süresi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Sürdürülebilir Turizm Planlaması, Katılımcı Yaklaşım

ABSTRACT

In this research, sustainable tourism planning of Safranbolu city, which is one of the important tourism destinations of our country, is discussed from the point of public-participatory approach. Within the scope of the study, interviews were conducted with local administrations, academics and non-governmental organizations through semi-structured interview technique. The questionnaire technique was applied to the local people and students. Interviews and surveys were conducted between October 2019 and March 2020. A total of 27 interviews and 397 questionnaires were evaluated, and the data obtained were interpreted using frequency analysis (number), percentage (%), arithmetic mean, independent sample t-test and anova analysis using SPSS program. As a result of the research, it was determined that the participants' approach to tourism activities in Safranbolu was moderate. A significant number of the participants in the study stated that the tourism would bring economic prosperity to the city, provide new job opportunities, support recognition, increase the means of transportation, create environmental awareness by protecting nature and and would increase the desire to learn foreign languages. As for tourism diversity, eco-tourism activities have been established, increasing the number of farms based on agriculture, increasing the number of caravan tourism, festival tourism and congress tourism. In this study, there is no significant difference between the opinions of the participants regarding the tourism activities among the variables of gender, age, marital status, education, income and lifetime.

Keywords: Safranbolu, Sustainable Tourism Planning, Participatory Approach

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Katılımcı Yaklaşımla Sürdürülebilir Turizm Planlaması: Safranbolu Örneği
Tezin Yazarı	Büşra GÜLTEKİN
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	07.06.2020
Tezin Alanı	Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	118
Anahtar Kelimeler	Safranbolu, Sürdürülebilir Turizm Planlaması, Katılımcı Yaklaşım

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Sustainable Tourism Planning with Participatory Approach: The Case of Safranbolu
Author of the Thesis	Büşra GÜLTEKİN
Advisor of the Thesis	Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	07.06.2020
Field of the Thesis	Department of Tourism Management
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	118
Keywords	Safranbolu, Sustainable Tourism Planning, Participatory Approach

GİRİŞ

Turizm endüstrisi elektronik, otomobil ve tarım gibi sektörlerden daha üstün durumdadır. Ekonomik açıdan olumlu etkiler sağladığından dolayı birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için turizm vazgeçilmez bir sektör olmuştur. Turizmin olumlu etkilerinden dolayı işsizlik sorununu azaltmak ve kalkınma politikalarını uygulamak adına turizm ekonomik bir araç olarak kullanılmıştır.

Turizmin hızlı ve kontrolsüz gelişiminden dolayı doğal ve kültürel kaynaklar tahrip olmaya ve hatta yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Doğal kaynaklara ve çevreye verilen zararın önlenmesi için Birleşmiş Milletler ve diğer çeşitli kuruluşlar toplantı düzenlemiştir. Bunun sonucunda “sürdürülebilirlik” ve “sürdürülebilir kalkınma” kavramları ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma sayesinde bir sonraki nesle kendi ihtiyaçlarını karşılama konusunda ödün vermeden gereksinimlerin giderilmesi sağlanmıştır. Turizm sektöründeki işletmeler sürdürülebilir kalkınma ilkelerini uygulamışlardır. Bu adaptasyon süreci sonunda sürdürülebilir turizm kavramı oluşturulmuştur. Sürdürülebilir turizm kavramı doğal, kültürel çevreye duyarlı, biyolojik çeşitliliğe zarar vermeyen, gelecek kuşaklara turizmi aktarmaya çalışan, uzun vadeli düşünmeyi gerektiren ve yerel halka da turizmden pay veren turizm anlayışıdır.

Sürdürülebilir turizm planlaması sayesinde ortaya çıkabilecek olumsuz etkilerin azaltılması ve sorulara önlem alınmasını sağlamak için katılımcı yaklaşım büyük önem taşımaktadır. Katılımcı yaklaşım, sürdürülebilir turizm planlaması sürecinde halkın, sivil toplum örgütlerinin, meslek birliklerinin ve yerel yönetimin katılımlarının sağlanması planlamanın uygulama sürecinde fayda sağlayabilecek, turizmde gerçekleşmesi muhtemel olumsuz etkilerin kontrolünün sağlanması, yerel halk ve ziyaretçilerin arttırarak turizme önemli katkı sağlayabilecek bir unsurdur.

Sürdürülebilir turizm planlaması sürecine bağlı olarak tüm paydaşların katılımını incelemek için Safranbolu ilçesinde araştırma yapılmıştır. Araştırma kapsamında doğal ve kültürel turizm değerlerinin tahrip olmadığı, ulaşılabilirlik ve yerleşimi açısından uygun olduğu fikriyle Karabük ilinin Safranbolu ilçesi tercih edilmiş, Ekim 2019 - Mart 2020 tarihleri arasında araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırma mevcut literatür kapsamında turizm, sürdürülebilir turizm, planlama, sürdürülebilir turizm planlaması, katılımcı yaklaşım ve ilçedeki alan çalışmasına geçilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Safranbolu sürdürülebilir turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmaları ortaya koyarak sürdürülebilir turizm stratejilerinin katılımcı yaklaşımla belirlenmesini sağlamaktır. Buna bağlı olarak araştırma yerel halkın, turizmle doğrudan ve dolaylı sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin, turizm meslek birliklerinin ve turizm işletmelerinin planlama faaliyetlerine katılım düzeyleri ve konuya ilişkin düşüncelerini tespit ederek mevcut literatür bilgileri çerçevesinde değerlendirme yapmaktır.

Safranbolu’da turizmi mevsimsellikten kurtararak 12 aya yayılması amaçlanmıştır. Sürdürülebilir turizm planlamasına alternatif olarak öngörülen katılımcı yaklaşımla detaylı açıklama yapılarak konunun farkındalığını arttırılmaya çalışılması amaçlanmıştır.

Araştırmaya dair alt problemleri tespiti amacıyla aşağıda verilen sorulara yanıt aranmıştır;

- Safranbolu’nun coğrafi özellikleri nelerdir?
- Safranbolu’da bulunan turizm kaynakları hangileridir?
- Safranbolu’da yapılan turizm faaliyetleri nelerdir?
- Araştırmaya katılanların sürdürülebilir turizm faaliyetlerine yaklaşımı ne şekildedir?
- Katılımcıların yaklaşımı değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

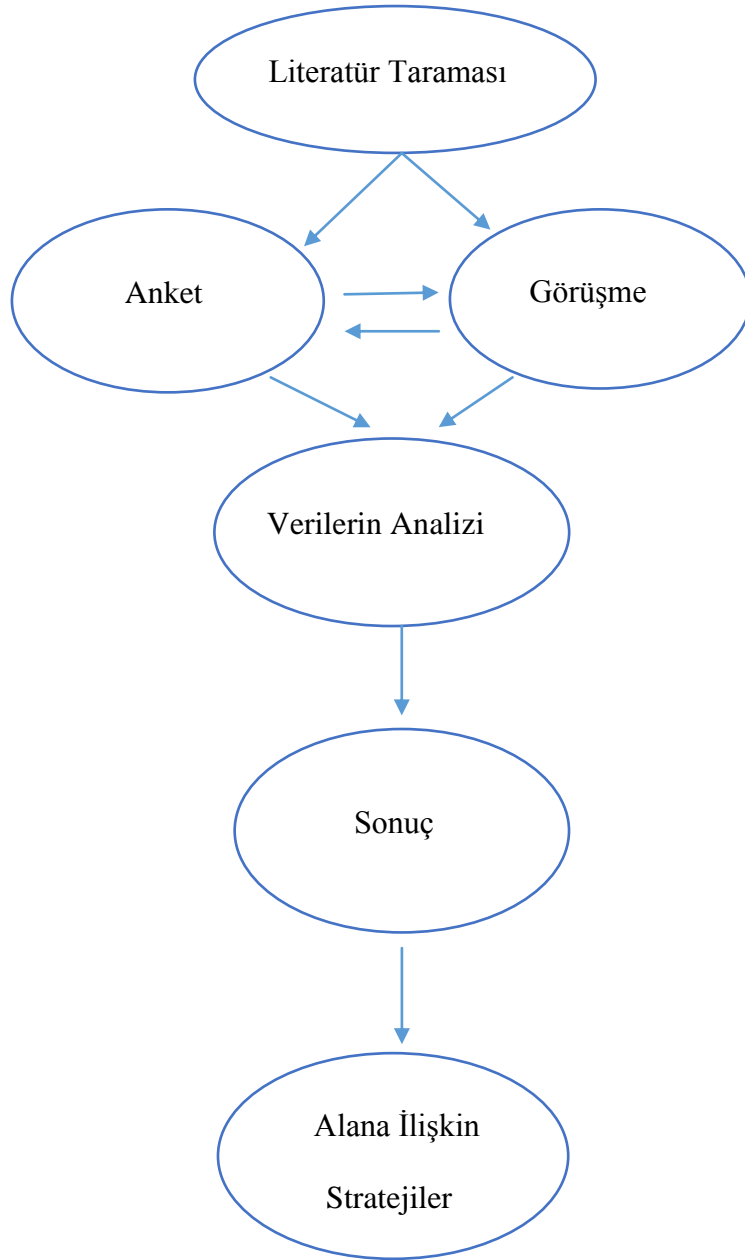
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sürdürülebilir turizm planlaması dahilinde olumsuz etkileri azaltabilecek ve ortaya çıkabilecek sorunlara önlem alabilecek bir planlama yaklaşımı olarak ‘‘katılımcı yaklaşım’’ oldukça önemlidir. Buna bağlı olarak araştırmada yerel halkın, turizmle doğrudan ve dolaylı sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin, turizm meslek birliklerinin sürdürülebilir turizme katılımcı yaklaşımla katılım düzeylerini tespit etmek ve paydaşların konuyla ilgili fikir ve önerilerini öğrenmektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın yöntem şekil şeması Şekil 1’de gösterildiği gibidir.

Şekil 1: Araştırmanın Yöntem Şeması

ARAŞTIRMA MODELİ

Safranbolu’da sürdürülebilir turizm planlaması sürecine yerel yönetimin, sivil toplum kuruluşlarının, turizm işletmelerinin ve yerel halkın katılım düzeyleri ve konuya ilişkin yaklaşımlarını tespit ederek var olan literatür bilgileri doğrultusunda değerlendirme yapılmaktadır. Mevcut problemlerle alakalı durumları ve değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklayarak bir konu üzerinde var olan durumu incelemek olduğu için bu araştırmada betimsel model kullanılmıştır.

EVREN VE ÖRNEKLERM

Araştırma evrenini Karabük ilinin turistik ilçesi Safranbolu olarak belirlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’ndan alınan nüfus bilgilerine göre Safranbolu’nun merkez nüfusu 63.695 kişidir. Evren hacminin örneklem büyüklüğü ± 0.05 örnekleme hatasıyla 381 olarak tespit edilmiş (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004) ve 487 kişiye anket uygulanmıştır.

Bu doğrultuda anket uygulamaları Ekim 2019 - Mart 2020 tarihleri arasında yapılmıştır. Yerel halk ve öğrencilere toplamda 487 anket uygulanmış fakat hatalı ve eksik cevaplanan 90 anket çıkartılarak 397 sağlıklı anket verisi değerlendirilmeye alınmıştır. Kamu çalışanları, sivil toplum kuruluşu çalışanları ve akademisyenlerle de yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARACI

Çalışmada anket ve yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır. Anket Prof. Dr. Fatih AYDIN danışmanlığını yaptığı Tuba ALTAY’ın yüksek lisans tezinden uyarlanarak alınmıştır. Araştırmada uygulanan anket ölçeği iki bölümden meydana gelmektedir. Ölçeğin ilk bölümü katılımcılar hakkında bilgi edinmek amacıyla 8 sorudan oluşmaktadır. İkinci kısmında ise katılımcıların sürdürülebilir turizm planlamasına yaklaşımlarını belirleyen 26 ifadeye yer verilmektedir.

Görüşme, belli bir amaç doğrultusunda önceden belirlenmiş olup, karşı tarafa soru sorma ve cevap almaya dayalı, etkileşim içerisinde olan bir iletişim süreci olarak ifade edilmektedir. Tanımda söz edilen süreç kavramı; dinamikliği ve iletişimin sürekli olmasını, karşılıklı olma; birden fazla kişi arasında gerçekleşmesini, etkileşim; kişiler arası bağı, amacın önceden belirlenmesi; amaca yönelik toplanan bilginin açıklanmasıdır (Yüksel ve Yüksel, 2004).

VERİLERİN ANALİZİ

Anketin ilk kısmında araştırmaya katılanların özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla sorular oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) programı üzerinde frekans ve yüzde alınarak tablo oluşturulmuştur.

İkinci bölümde yer alan sürdürülebilir turizm planlamasına ilişkin yaklaşımları belirleyen 26 ifade sıklık derecesine göre “ (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum ve (5) Katılıyorum” şeklinde sıralamalı bir biçimde kodlanarak veri girişleri bilgisayar ortamındaki veri tabanına kaydedilmiştir.

Elde edilen verilerin tümü SPSS programı ile analizler yapılarak frekans (sayı), yüzde (%) ve aritmetik ortalamaları alınarak tablo oluşturulmuştur. Bununla birlikte T-Testi, One-way Anova ve Faktör analizleri yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin sonuçları çalışmanın “Bulgular ve Yorumlar” kısmında sunulmuştur.

Görüşme tekniği için içerik analizi uygulanmıştır. Analiz öncesinde görüşme esnasında tutulan notlar incelenerek yazıya aktarılmış ve analize uygun olacak şekilde veri metni oluşturulmuştur. Görüşmeler ortalama 45 dakika sürmüştür. Görüşme sorularına verilen cevaplar neticesinde temalar ve kodlar oluşturulmuştur.

Katılımcıları sürdürülebilir turizm planlaması hakkındaki düşüncelerini anlayarak, mevcut turizm planlarında sürdürülebilir bir yaklaşımın var olup olmadığını ortaya çıkarmak ve katılımcıların sürdürülebilir turizm planlaması sürecine ne kadar istekli olduklarını ortaya çıkarmaktır.

Bu sayede tüm paydaşların katılımıyla gerçekleştirilen bir turizm planlaması ile paydaşları memnun edebilen ve turistik faaliyetlerin getirdiği olumsuzlukları en aza indirerek olumlu yönlerini arttırabilen kontrollü bir turizm gelişimi sağlanabilmektedir

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Sürdürülebilir turizm planlamasında yerel halkın, turizmle doğrudan ve dolaylı sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin, turizm meslek birliklerinin öneri ve görüşlerine, beklenti ve ihtiyaçlarının belirlenmediği düşüncesiyle Safranbolu ilçesindeki tüm paydaşlara konu ile ilgili düşünceleri için anket tekniğı belirlenmiştir. Araştırmaya katılacak olan tüm katılımcıların yansız ve tesadüfi olarak seçilmesi sebebiyle anketi gönüllü şekilde cevaplandırmada samimi ve doğru cevap verecekleri varsayılmaktadır.

Çalışmada yapılacak anket soruları, konu hakkında uzman kişilerin ve ilgililerin fikirleri alınarak danışmanın kontrolünde hazırlanmıştır. Bu sebeple anket sorularının amaca ve konuya uygun olacağı varsayılmaktadır.

Bu sayede tüm paydaşların katılımıyla gerçekleştirilen bir turizm planlaması ile paydaşları memnun edebilen ve turistik faaliyetlerin getirdiğı olumsuzlukları en aza indirerek olumlu yönlerini arttırabilen kontrollü bir turizm gelişimi sağlanabilmektedir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Turizmin Tanımı

Farklı kişiler tarafından farklı tanımlamalar yapılan turizm kavramı temelde benzer anlamlar taşımaktadır. Aşağıda turizm tanımının benzer yönlerinin farklı ifade edilme şekline yer verilmiştir.

Bireyler, yaşadıkları çevreyi başka bir yeri ziyaret etmek için gönüllü olarak terk ettiklerinde turist olurlar. 1963'te Birleşmiş Milletler Uluslararası Seyahat ve Turizm Konferansı, başka bir ülkeye seyahat amaçları gidenlere "ziyaretçiler" tanımını kullandı. Ancak bir destinasyonda 24 saatten daha kısa bir sürede kalanlara ise geçici ziyaretçi olarak kabul edildi (Camilleri, 2018: 2).

Turizm genel olarak ikamet edilen yer dışında tatil, eğlenme, dinlenme, gibi bedensel ve ruhsal ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici bir konaklama hareketleridir (Bayer, 1992: 3).

En basit tanımıyla turizm. geçici ya da sürekli olarak para kazanmaksızın yaşadığın yerin dışına dinlenmek ve tatil yapmak amacıyla yolculuğa çıkmaktır (Çelik, 2018: 194).

Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşılacağı gibi seyahatin turizm olarak kabul edilebilmesi için bir takım özellikler bulunmaktadır. Net anlaşılabilmesi için özellikler aşağıda sıralanmıştır. Bunlar (Altay, 2019);

- Seyahatin ticari bir amaç gütmemesi,
- Destinasyonun (varış yerinin) ikamete dönüşmemesi,
- Seyahatin amacının mesleki bir faaliyete dönüşmemesi,
- Gidilen yerde 24 saati aşan seyahatler yapılması ve en az bir gece konaklanmasıdır.

1.2. Turizm ve Çevre Arasındaki İlişki

Turizm doğanın bir parçasını ürün olarak kullanır; çevresel etkiler yaratır ve bazen doğanın korunmasına katkıda bulunur. Bir ülkenin turizm arzını doğal veya insan tarafından yapılan tarihi ve kültürel kaynaklar oluşturmaktadır Doğal, kültürel ve tarihi kaynaklar turistler tarafından kullanıldığından dolayı turizm kaynakları olarak adlandırılmaktadır.

Turizm destinasyonlarının rekabetçi olabilmeleri için o yere ait doğal, kültürel ve ekonomik kaynakların sürdürülebilir kullanıldığı ile ilgilidir (Kozak ve Nield, 2004). Doğal çekim yerleri ve iklim koşulları turistlerin destinasyona olan bağlılığın yanı sıra turist davranışlarını da etkileyen unsurlardır. Bu sebeple varış yerinin çevresel koşulları turistik açıdan o bölgenin gelişme tipini belirlediği ve coğrafi özelliklerinden, iklim koşullarından, fauna ve flora dokusundan yoksun yerlerin ziyaret edilme oranının düşük olduğu bilinmektedir (Akdağ, vd., 2014). Turizmin çevre üzerindeki etkisi, ekosistemin farklı özelliklerine ve destinasyonlardaki turizm faaliyetlerine göre değişiklik göstermektedir.

Çevre, turizm etkinlikleri için zorunlu kaynağı oluşturmakta ve temelde ikiye ayrılmaktadır. Birincisi oluşumunda insanın hiçbir katkısı olmadığı doğada hazır halde bulunan doğal çevre ve ikincisi ise doğal çevre kaynaklarını kullanarak insan eliyle oluşan yapay çevredir. Turizmin etkileri her iki çevre için de vardır (Kızılırmak, 2011). Turizmin çevre üzerinde algılanan negatif etkisi; kirlilik, doğal alanların yok edilmesi, tarihi ve kültürel kalıntıların zarar görmesi; algılanan pozitif etkisi ise, tarihi ve kültürel kaynakların korunması, yerel halk için yapılan faaliyetler ve altyapının düzeltilmesidir.(Bertan,2009).

1.3. Sürdürülebilir Turizm

1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Stockholm’de düzenlenen ‘‘İnsanın Çevresi’’ konulu konferansa kadar sürdürülebilirlik kavramının önemi anlaşılmamıştır. Kavram üzerinde yapılan çalışmalar yoğunlaştırılmış ve 1987 yılında Brundtland Raporu ile sürdürülebilirlik kavramı şekillenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma Brundtland raporuna göre; mevcut ihtiyaçların bir sonraki neslin ihtiyaçlarına zarar vermeden karşılanması olarak ifade edilmiştir (Alkan, 2015).

Brundtland raporundaki tanım, bugünkü ve gelecekteki nesiller arasında var olan eşitliğin etik uygulamasına dayalıdır. Raporda sürdürülebilirliğin beş temel ilkesini sunmaktadır (Özkök ve Gümüş, 2009).

- Bütünsel planlama ve strateji uygulamak,
- Gerekli ekolojik süreci korumanın önemi,
- Hem biyolojik çeşitliliği hem de kültürü koruma gerekliliği,
- Gelecek nesiller için sürdürülebilir alanlar fikirlerini uzun dönemli olarak geliştirilmesi,
- Uluslararası eşitliğin daha iyi dengelenmesini amaçlamak.

Kalkınma kavramında yer alan çevre bilinci ve çevre konulu değerlendirmeler turizm sektörü için önemlidir. Sürdürülebilir turizm, çevresel kaynakların korunması, ekonomik gelişme, turistlerin ve yerel halkın tatmini konusunda bir denge unsurudur (Hunter, 2002). Turizm bağlamında sürdürülebilir kalkınma yirmi yıllık bir süreci kapsamıştır. 1992 Rio Konferansının sonuç bildirgelerinden biri olan Gündem 21’de özellikle belirtilmesine rağmen 1997 yılında bildirgenin gözden geçirilmesiyle turizm özel bir başlıkla incelenmiştir (Connell ve diğerleri, 2009).

Sürdürülebilir turizm, yöneticilerin, planlayıcıların turizm işletmelerinin ve araştırmacıların üzerinde durduğu bir kavram haline gelmiştir. Sürdürülebilir turizm araştırmaları geniş açıdan sürdürülebilirliğe değinmek yerine toplum ve çevre katılımıyla ilgili endişeler üzerinde durulmuştur (Spenceley, 2008).

Aronsson (1994) sınırlı halde bulunan doğal ve kültürel kaynakların aşırı tüketildiğinde zarar görebileceğini belirterek sürdürülebilir turizm kavramının, gelişigüzel bir şekilde gelişerek turizmin yöre ve ev sahibi toplum üzerinde oluşturduğu olumsuz doğal ve kültürel etkilere cevap olarak ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Sürdürülebilir turizm geniş bir yelpazede yorumlanmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir turizmin çevresel, ekonomik ve sosyokültürel gibi farklı boyutları bulunduğu genel olarak kabul edilmekle birlikte tam bir tanımı bulunmamaktadır. Sürdürülebilir turizm üzerine farklı araştırmacılar tarafından yapılan tanımlar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Sürdürülebilir Turizm Tanımı

Simpson (2001)	Tüm paydaşlar arasında turizm faydalarının eşit bir şekilde dağılmasını sağlamak için politika, geliştirme ve planlama yapmanın bir yoludur.
Wight (2002)	Doğal ve kültürel çevreyi olumsuz etkilemeyen sürdürülebilir turizm kaliteli ürün geliştirme konusunda mücadele veriyor.
Liu (2003)	Sürdürülebilir turizm, her turizm çeşidinin sürdürülebilir kalkınma ile uyumu olarak tanımlanmaktadır.
Lu ve Nepal (2009)	Sürdürülebilir turizmle temel ekolojik süreçleri, kültürel bütünlüğü, biyolojik çeşitlilikle birlikte yaşam destek sistemlerini koruyarak sosyal ve ekonomik ihtiyaçların karşılanacağı biçimde bütün kaynakların yönetiminde liderlik etmesi öngörülmektedir.
Wan ve Li (2011)	Sürdürülebilir turizm, yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmenin yanı sıra turistin istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için tasarlanmış bir kalkınma modeli olarak da ifade edilebilir.
Waligo ve diğ. (2013)	Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine dayanarak mevcut ve gelecekteki sosyal, çevresel ve ekonomik etkileri düşünen bir turizm koşuludur.
Farmaki (2015)	Kitle turizminin meydana getirdiği zararları önleyicisi olan sürdürülebilir turizm, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabileceği şekilde ev sahibi toplumun ve turizm endüstrisinin de ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Kaynak: Sarıışık ve Genç, 2017

Tablo 1'den ve sürdürülebilir turizm ile ilgili ortak yanlar literatür açıklamalarından yola çıkılarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Hem bugünün hem de geleceğin bir arada düşünülmesi,
- Tüm doğal, kültürel ve tarihi kaynakları korumaya yönelik planlamaların yapılması,
- Tüm paydaşların memnuniyetini sağlamanın amaçlanmasıdır.

1.3.1. Sürdürülebilir Turizm Amaçları

Sürdürülebilir turizm ile bazı amaçların gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Bu amaçlar aşağıda belirtildiği gibi özetlenebilirler (Yılmaz, Ünal ve Çakır, 2015).

Ekonomik Uygulanabilirlik: Rekabet güçlerinin ve canlılıklarının uzun dönemde varlıklarını devam ettirilmesini sağlamak amacıyla turizm bölgelerini ve işletmelerini güvence altına almak.

Yerel Refah: Turizm destinasyonlarında ev sahibi toplumun refah düzeyine olan katkısını en üst seviyeye çıkarmak.

İstihdam Kalitesi: Cinsiyet, din, dil, ırk, bedensel engel veya başka bir sebeple ayrımcılık yapılmadan herkesin turizm tarafından oluşturulan istihdamı nitel ve nicel olarak artırmak.

Sosyal Eşitlik: Turizmden sağlanan toplumsal ve ekonomik yararların, hizmet ve gelir akışını içerecek biçimde dağıtılmasını sağlamak

Ziyaretçilerin Tatmin Edilmesi: Cinsiyet, din, dil, ırk, bedensel engel veya başka bir sebeple ayrımcılık yapılmadan, ziyaretçilere güvenli bir deneyim sunmak

Yerel Denetim: Turizm destinasyonlarında ileriye yönelik gelişimi hakkında karar verme ve planlama sürecindeki sürece yerel topluluklarla birlikte diğer paydaşları dahil etmek ve bu süreci güçlendirmek

Topluluğun Refahı: Sosyal bozulmaya yol açmadan yerel toplumların yaşam kalitesini yükseltmek ve sürdürmek.

Kültürel Zenginlik: Otantik kültüre, tarihi mirasa ve geleneklere ev sahibi toplulukların saygı duyması ve geliştirmesi.

Fiziksel Bütünlük: Kentsel ve kırsal manzaranın kalitesini artırmak ve sürdürmekle birlikte çevrenin görsel ve fiziksel olarak bozulmasını önlemek.

Biyolojik Çeşitlilik: Doğal alanların korunmasını desteklemek ve zararı minimum düzeye indirmek.

Kaynak Verimliliği: Turizm tesislerinin geliştirilmesinde az bulunan ve yenilenemez kaynakların tüketimini minimum düzeye indirmek.

Çevrenin Temizliği: Toprak, su ve hava kirliliğini, ziyaretçiler ve turizm işletmeleri tarafından atık üretimini minimum düzeye indirmek

1.3.2. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri

Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için temel ilkelerin belirlenerek bu ilkelere dayalı faaliyetlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple turizm sektörüne yol gösterebilecek bazı temel ilkeler Pepper (1999), Cros vd. (2005), Mbaiwa (2005) ve Sithole (2005) ortaya koymuşlardır. Bunlar;

- Kayakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması,
- Çeşitliliğin sürdürülmesi,
- Atıkların ve aşırı tüketimin azaltılması,
- Planlama kısmına turizmin de dahil edilmesi,
- Yerel ekonominin desteklenmesi,
- Yerel toplumu kapsamaması,
- Konuyla ilgili ilgili gruplara ve halka danışma,
- Çalışanların eğitimi,
- Sorumlu turizm pazarlama anlayışı ve araştırma sorumluluğudur.

Sürdürülebilir turizmle ilgili temel prensipler göz önüne alındığında, bazı turizm türlerinin daha sürdürülebilir olduğu belirtilmiş, sürdürülebilir turizm kavramına uygun olan ve olmayan turizm şekillerini sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olan ve Olmayan Turizm Şekilleri

Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olan Turizm Şekilleri	Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olmayan Turizm Şekilleri
<ul style="list-style-type: none"> • Eko-turizm • Kültürel turizm • Terkedilmiş alanlar için yeni kullanım imkanlarının sağlanması • Kırsal çiftlik turizmi • Sorumlu turizm (çevrenin korunması ile ilgili düzenlenen faaliyetlere turistlerin katılması) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kıyı turizmi • Fiziksel çevreye zarar verme olasılığı yüksek olan seyahatler. • Cinselliğin ön planda tutulduğu seyahatler. • Kontrol altında olmayan faaliyetlere dayalı tatiller. • Hassas çevrelere yapılan kontrolsüz seyahatler (Antarktika ve yağmur ormanları gibi)

Kaynak: Duran, 2009

1.4. Dünyada Sürdürülebilir Turizm

Dünyadaki ilk turist destinasyonları Avrupa Birliği üyeleri tarafından belirlendi. 2011 yılındaki turist sayısı bir önceki yıla göre 20 milyondan fazla arttı. Avrupa Birliğinde toplam turist sayısı 2012 yılında 380 milyonu aşarak kesintisiz büyümenin olduğu ifade edilmektedir (www2.unwto.org).

Turizm sektörü, seyahat organizatörleri, oteller, restoranlar ve ulaşım şirketleri olarak kendi bünyesindeki birçok işletmeyi kapsamaktadır. Turizmde faaliyet gösteren çok sayıda mikro ve orta ölçekli işletme bulunmaktadır. Dolaylı olarak turizm, Avrupa'nın GSYİH'sının % 0'ından fazlasını oluşturan ve aynı zamanda iş gücünün yaklaşık % 12'sini sağlayan sektörler arasında yer almaktadır (DG Enterprise and Industry, 2012).

. Avrupa Birliği, bölgesel kalkınma ve istihdam konusunda turizm sektörünün öneminin bilincindedir ve turizmin yol açtığı sosyal veya çevresel sorunları önlemek için zaman içinde sürekli olarak yeni politikalar düzenlemiştir. Örneğin, belirli dönemlerde turizmin yoğun olması nedeniyle ortaya çıkan mevsimsellik sorunlarını çözmek için yerel strateji ve politikalar belirleyerek turizmin sürdürülebilirliğini hedeflemektedir. Turizm ve çevre ilişkisinden kaynaklanabilecek olumsuz etkileri azaltmak için sürekli araştırmalar yapılmıştır. Korunan alanların ve turizm yerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak için sürdürülebilirlik unsurları (ekonomik, çevresel, kültürel ve sosyal) dikkate alınarak kalkınma planları yapılmıştır. Bu bölümde AB'nin sürdürülebilir turizm politikaları açıklanacaktır.

1.4.1. Kuşlar Direktifi, Habitatlar Direktifi ve Natura 2000

AB'deki doğal ve vahşi yaşam iki direktifle korunmaktadır; yabani kuşların korunması ve doğal yaşam alanlarının yani yabani fauna ve floranın korunmasına ilişkindir. Bu iki direktif sadece yaban hayatının avlanmasını yasaklamakla kalmayıp, aynı zamanda Avrupa ülkelerindeki doğa, vahşi fauna, flora ve habitat türlerini de korumayı amaçlamaktadır.

Kuş direktifi, tüm kuş türlerinin doğal yaşamlarında ve Avrupa'daki yerlerinde hayatta kalması için gerekli koşulları sağlamayı ve kontrol etmeyi amaçlamaktadır. Bu direktif aynı zamanda kuşların yaşam alanları da dahil olmak üzere çoğalmasını ve

sömürüsünü kontrol ediyor. Kuş direktifinin Ek 1'inde korunması ve gözlemlenmesi gereken kuş türleri listelenmiştir (<http://ec.europa.eu/environment>).

Kuşlar ve habitatlar direktifi ışığında, yaban hayatını ve doğayı korumak için Natura 2000 ağı kuruldu. Bu ağla Avrupa, uzun vadede önemli ve nesli tükenmekte olan türler için daha iyi koşullar sağlamayı çalışmıştır. Natura 2000 “sert bir tabiat koruma sistemi değil...”; toprağın büyük kısmının özel mülkiyete sahip olmaya devam edeceğini ve gelecekteki yönetimin hem ekolojik hem de ekonomik açıdan sürdürülebilir olmasını sağlayacağı kabul edilmektedir (<<http://ec.europa.eu/environment>).

1.4.2. Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Turizm için Avrupa Şartı (1995)

Korunan alanlar biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülmesi ve biyolojik bir döngü sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Ekosistemin, çevrenin ve kültürel değerlerin varlığını korumak, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak ve sürdürülebilir turizmi teşvik etmek için belirli alanlar korunmuştur (Yıldırım ve Erol, 2012). Bu bağlamda, Avrupa'da Korunan Alanlarda Sürdürülebilir Turizm Şartı kurulmuştur.

Avrupa Sürdürülebilir Turizm Şartı'nın temel amaçları şunlardır (<http://www.europarc.org>).

- Günümüz ve gelecek nesillerin korunması ve Avrupa mirasının ana bölümü olarak korunan alanların bilincini arttırmak.
- Çevrenin, yerel halkın, yerel mesleklerin ve turistlerin gereksinimlerini dikkate alan korunan alanlarda sürdürülebilir kalkınmayı ilerletmek ve turizmi işletmek.

Avrupa Şartı süreci ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel yönleri yerel kalkınmanın gelecekteki planlarını belirlemek için bir temel olarak birleştirmektedir. Belirli bir alanın ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel özellikleri belirlenir ve yerel fayda sağlayanlarla ilgili süreçlere belirli potansiyellere dikkat edilir; sürdürülebilir turizm gelişimi için eylemlerin tanımlanması ve Şart'ın aşamalarında uygulanmasıdır (Castellani ve Sala, 2010).

1.4.3. Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilir Turizm Berlin Bildirgesi (1997)

Alman Federal Çevre Bakanı 1997'de Berlin'de Uluslararası Çevre Biyolojik Çeşitlilik ve Turizm Bakanları Konferansı'nı sundu. Ulusal hükümetlerle birlikte, yerel bölgelerini uluslararası turizm için önemli destinasyon olarak temsil eden birçok ulusal ve uluslararası kuruluş bulunmaktaydı. Konferans, sürdürülebilir turizmle ilgili ilk uluslararası bakanlık bildirgesi olan "Berlin Bildirgesi" adlı küresel kalkınma için küresel bir antlaşmayı teşvik etmeyi amaçlıyordu.

Konferansın iki temel amacı vardı:1992'de Dünya Zirvesi'nde açıklanan sürdürülebilir kalkınma politikalarına karşılık gelen çevreye uyumlu turizm türlerini belirlemek; ikincisi, yerel halkın yanı sıra doğa, manzara ve kültürel mirası korumak için sürdürülebilir turizmi yaygınlaştırmaktır (Çalan, 2014).

Bildirge, turizmin sosyo-ekonomik kalkınmaya önemli katkıda bulunma potansiyeli olduğunu; ancak doğal çevreyi, sosyal yapıyı ve kültürel mirası bozabilmektedir. Bildirge, sürdürülebilir turizm türlerinin korunan alanlarda veya biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunabileceği fikrini doğrulamaktadır (Castellani ve Sala, 2010).

1.4.4. Ekolojik Oteller Yıldızlama Sistemi

Ekolojik oteller dünyada turizme yönelik olan yeşil pazarlama çalışmalarının örneği olarak gösterilebilir. "Eco Hotels of the World" adlı organizasyon tarafından dünyada ekolojik otellerin sınıflandırılmasında karşılaştırılabilir yıldızlama sistemi geliştirilmiştir. Yıldızlama sistemine göre oteller aşağıda gösterilen uygulamalara göre 1'den 5'e kadar yıldız alabileceklerdir. Kategorilerden elde edilen yıldızların ortalamaları alınarak, otelin çevreye ve yeşile karşı duyarlılığı belirlenecektir. Bu kategoriler şu şekildedir (Arısoy, 2014);

1. Enerji,
2. Su,
3. Atıklar,
4. Ekolojik faaliyetler,
5. Çevre korumadır.

1.5. Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm

Turizm endüstrisi, Türkiye’de son zamanlarda yaşanan ekonomik gelişmenin arkasındaki en önemli itici güçlerden biri olmuştur. 1980’lerde başlayan ivme durmaksızın devam etmekte olup, Türkiye’ye gelen ziyaretçilerin küresel payı 1990 yılında % 1,1 düzeyinde iken, 2011 yılında % 2,9’a yükselmiştir. Böylece, Türkiye en çok ziyaret edilen 6. ülke olmuştur. Yatırım oranları da bu gelişmeleri takip etmiştir. Türkiye’de 24 milyar TL ile yapılan turizm yatırımları, 2011 yılında yapılan toplam yatırımların % 8,6’sını oluşturmaktadır. Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi raporuna göre, turizm yatırımlarının 2012 yılında da % 4,9’luk yıllık artış oranıyla devam edeceği öngörülmüştür (Tüsiad, 2012).

Türkiye turizminin genel bir değerlendirmesinde, 2634 Turizm Tanıtma Kanununun 1982 yılında yürürlüğe girdiği tarihten bu yana turizmin gündeminde olduğunu ve konaklama, yiyecek, içecek, eğlence gibi önkoşullarını içeren sektörleri geliştirdiğini görebiliriz (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

1.5.1. Mavi Bayrak

Turizm sektöründeki uluslararası rekabette kazançlı çıkmak isteyen işletmeler, çevre korumaya yönelik çalışmalar başlatmışlardır. Mavi bayrak projesi de çevreyi korumaya yönelik uygulama olarak ortaya çıkmış ve ilk defa 1985 yılında Fransa’da uygulanmaya başlanmıştır (Kızılırmak, 1997).

Mavi Bayrak, standartlara uygun nitelik taşıyan marina ve plajlara verilen uluslar arası çevre ödülüdür. Mavi Bayrak, bakımlı, temiz, donanımlı, güvenli ve sürdürülebilir çevrenin sembolüdür.

Dünya çapında 44 ülkede uygulanan Mavi Bayrak projesinin 30’u Avrupa’da uygulanmaktadır. Bu ülkeler; Aruba, Almanya, Brezilya, Bahamalar, Belçika, Danimarka, Dominik Cumhuriyeti, Bulgaristan, Estonya, Finlandiya, Fas, Fransa, Güney Afrika, Galler, Güney Kıbrıs, Hollanda, Hırvatistan, İrlanda, İskoçya, İngiltere, İspanya, İtalya, İsveç, Jamaika, Kanada, İzlanda, Kuzey İrlanda, Letonya, Karadağ, Litvanya, Norveç, Malta, Portekiz, Norveç, Polonya, Rusya, Porto Riko, Romanya,

Şili, Saint Martin, Slovenya, Türkiye, Yeni Zelanda, Tunus ve Yunanistan'dır (Kızılırmak, 2011).

Türkiye'de illere göre Mavi Bayrak alan işletmelere bakıldığında (Tablo 3), 203 plaj ile Antalya ilk sırada, ikinci sırada yine tatil yöreniz olan Muğla 102 plaj ile ve Ege bölgesinin turistik merkezlerinden biri olan İzmir ise 50 plajla üçüncü sırada yer almaktadır. Marina sayılarına bakılacak olursa eğer Muğla 7 marina ile ilk sırada yer almaktadır. Antalya'nın yerine Ege Bölgesinde bulunan illerin marina sıralamasında yer almasının başlıca sebebi; bölgenin coğrafi yapısından kaynaklı yat turizmi potansiyeline sahip olması ve Ege Bölgesi'nin mavi tur seyahatlerinin daha yoğun gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: Türkiye'de İllere Göre Mavi Bayrak Alan İşletmelerin Sayıları

İLLER	PLAJ SAYISI	MARİNA SAYISI	TOPLAM
Antalya	203	5	208
Muğla	102	7	109
İzmir	50	3	53
Aydın	30	2	32
Balıkesir	22	1	23
Çanakkale	13	-	13
Samsun	12	-	12
Mersin	8	1	9
Tekirdağ	7	-	7
Kocaeli	6	-	6
Sakarya	3	-	3
Düzce	3	-	3
Ordu	2	-	2
İstanbul	1	2	3
Van	1	-	1
Kırklareli	1	-	1
Yalova	1	1	2

Kaynak: (www.mavibayrak.org.)

1.5.2. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi

ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, birbiriyle alakası olmayan ve giderek sayısı artan çevre sistemlerinin üzerine ISO (International Organization for Standardization) tarafından geliştirilmiştir. Bu sayede, dünya çapında çevre yönetim sistemine standardizasyon sağlanması hedeflenmiştir (Chan ve Wong, 2006).

ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, işletmelerin dünyada sürdürülebilirlik açısından başvurabileceği en çok bilinen sertifikasyon programıdır. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, doğal kaynak kullanımının azaltılması, havaya, suya ve toprağa verilen zararların en aza indirilmesini amaçlayan bir yönetim modelidir. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi, aşağıda verilen imkanları sağlamaktadır (ISO, 2012):

- İşletme, uygulamalarının çevresel etkilerinin belirleyerek kontrol altına alabilir;
- İşletme, çevre ile ilgili performansını iyileştirebilir;
- İşletmenin çevresel hedef ve amaçlara ulaşabilmesi için sistemli bir yaklaşım anlayışı sağlar ve bunlara ulaşp ulaşamadığını gösterir.

1.5.3. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design)

2000 yılında Birleşik Devletler Yeşil Bina Konseyi (US Green Building Council) tarafından başlatılan Enerji ve Çevresel Tasarımda Liderlik (LEED) standartları bir sertifikasyon sistemidir. Bu sistemin amacı enerji tasarrufu yapan çevre dostu binalara yönelik standartlar geliştirmektedir (US Green Building Council, 2012a).

LEED dünya çapında en çok tanınan ve kabul edilen yeşil bina sertifikasyonudur. 100 tam puan üzerinden değerlendirilmektedir. Sertifikasyonda kriterler 6 grupta toplanmaktadır. Alan veya alanlarda alınabilecek puanlar şu şekildedir (US Green Building Council, 2012b):

- ❖ Enerji ve Atmosfer (37 Puan)
- ❖ Sürdürülebilir Alanlar (21 Puan)
- ❖ İç Mekanların Çevre Kalitesi (17 Puan)
- ❖ Malzeme ve Kaynaklar (14 Puan)
- ❖ Su Kullanımı (11 Puan)

1.6. Planlama Kavramının Tanımı

Planlama, sözlük anlamıyla belirlenen bir amaç göz önünde tutularak yöntemli bir şekilde düzenleme eylemidir (Tuğlacı, 1972). Planlama genel anlamda düşünce üretme ve bunları gerçekleştirme yollarını ortaya koymaktır (Akkoyunlu, 1990).

Planlama, bir işin ön hazırlığında gelecekle ilgili tahminde bulunma, bu tahminleri kıyaslama, değerlendirme ve en uygununa karar verme/seçme süreci olarak tanımlanabilir (Hanedan, 2000). Planlama ile ilgili tanımlar daha da artırılabilir. Ancak planlama insan odaklı bir eylem olmanın yanı sıra yaşayan bir demokrasidir (Özdeş, 1962).

1.7. Sürdürülebilir Turizm Planlaması

Dünyada büyük bir endüstri haline gelen turizmin sürdürülebilir olması bazı faktörlere bağlıdır. Bu faktörlerden bazıları; yüksek kalitede sürekli olarak ürün sunmak, yüksek kalitede turistlere deneyim sağlamak, turist ağırlayan toplumun özüne sahip çıkmak ve korumak, tarihi kültürel, estetik değerler ve doğal kaynakları bir sonraki nesilleri de göz önünde bulundurarak koruyup yaşatmak olarak sıralanabilir (Avcıkurt, 2003).

Sürdürülebilir turizm planlaması uzun vadeli bakış açısı ve kapsamlılığı sağlamaktadır. Sosyo-kültürel, ekonomik ve ekolojik ögeler sürdürülebilir planlama yapılırken düşünülmesi gerekmektedir (Baran, 2015).

Sürdürülebilir Turizm planlamasında şu sorular önem taşımaktadır:

- Neredeyiz?
- Nerede olmak istiyoruz?
- Neler yapmalıyız?
- Hangi noktadayız?

Kaynakların sürekliliğin sağlanması amacıyla bölgenin taşıma kapasitesinin belirlenmesi gerekmektedir. Turizm destinasyonunun taşıyabilirlik üst sınırları göz önünde bulundurulmalıdır. Turizm planlamasının sürdürülebilirliği ve başarılı olması için ön koşuldur (Usta, 2009).

Sürdürülebilir turizm planlamasında, sürdürülebilir turizm benimsenmektedir. Bu yaklaşımın davranış ilişkileri ve temelleri şu şekildedir (Kuntay, 2004):

- ❖ Ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel değerlerin tamamını bağlayıcıdır,
- ❖ Ruhsal bir planlamadır,
- ❖ Diğer planlama süreçleriyle turizm planlaması bir bütün halindedir,
- ❖ Ekolojik süreçlerin korunmasını esas alır,
- ❖ Kültürlerarası geleneklerin korunmasına önem verir,
- ❖ Planlama bir süreci kapsamaktadır,
- ❖ Planlama ve araçlar aynı şeyin iki yüzüdür,
- ❖ Turizmin politik boyutunu tanımlayıcıdır.

Sürdürülebilir turizm planlamasının teknik araçları şunlardır (Durak, 2014):

A. Temel Çerçeve Koşullar: Uçak pisti, uluslararası havaalanı, otoyol gibi altyapının varlığı, düzenli turlar ve seyahatlerle güvenli bir turizm etkinliği, yasal korumayla birlikte halkın bilinçlendirilmesi aracılığıyla turistik değerlerin korunması ve tahribinin engellenmesi temel çevre koşullardır.

B. Ekonomik- Politik Çerçeve Koşullar: Ekonomik ve yasal politikalar, yeterli imkanlar ve finansman, tur operatörleri ve uzman işletmelerin bilgilerine erişimin kolay sağlanması, yeni tanıtımlar, pazarlama için bilgi alma, turizm okulları ve çevre korumada geliştirilmiş meslek içi eğitim kurslarıdır.

C. Sosyal ve Ekolojik Turizm Çerçeve Koşullar: Turizm koruma alanları ve projeleri için yasal şartlar, çevreyi korumayla ilgili kurumların ya da yerel yönetimin rolleri, doğa ile ilgili yatırımlar, çevrenin korunması için danışmanlar ve uzmanlar şeklinde sıralanabilir.

Sürdürülebilir turizm planlamalarında dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıdaki gibidir (Olalı, 1990):

- ❖ Bölgenin veya yörenin turistik arz değerleri (tarihi, sosyo-kültürel ve doğal) envanterinin zayıf ve güçlü taraflarıyla ortaya çıkarılması,
- ❖ Bölgenin veya yörenin taşıma kapasitesinin belirlenmesi,
- ❖ Turizm arzının yüksek olduğu bölgelerde yerel yapılaşmayı ve mevcut yapıların korunması bölgenin ihtiyaçlarının kontrolünün sağlanması,

- ❖ Yerel yönetim gözetimi ve denetimi altında otantik mimariye önem verilmesi,
- ❖ Bölgenin tarihi, ekolojik ve sosyo-kültürel zenginliğiyle çevre düzenlemelerine ağırlık verilmesi,
- ❖ Turizm talebi ve arzına göre alt yapının düzenlenmesi,
- ❖ Sürdürülebilir turizmin korunması ve gelişmesi için turizm konusunda bölge halkının bilinçlendirilmesi,
- ❖ Turizmi mevsimsellikten çıkararak yılın on iki ayına yayılması,
- ❖ Kültürel ve toplumsal kimliğin sağlanması,
- ❖ Turistik yatırımların bölgede kontrollü şekilde sağlanması ve ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda uzun vadeli olması şeklinde özetlenebilir.

1.7.1. Sürdürülebilir Turizm Planlamasının Aktörleri

Beyhan ve Ünügür'e (2005) göre fiziksel çevre kimliğinin turizm alanlarında sürdürülebilme sürecindeki ‘aktörler’ yani rol alanlar şöyledir: yerel yönetim görevlileri, merkezi yönetim görevlileri, koruma grupları (Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Birleşmiş Milletler Eğitimi ile anıtlar), turist (yerli ve yabancı), halk, tur operatörleri, işletmeci, yatırımcı ve tasarımcılardır

Sürdürülebilir turizmi desteklemek için hükümetlerin bazı görevleri şöyledir (Keleş, 2003):

- Turizmin kültürel, çevresel ve ekonomik etkilerini sektörel ve alansal olarak araştırmak,
- Doğal ve kentsel alanlarda uygun bir ekonomik faaliyet büyüklüğünün belirlenerek turizme uygun model geliştirmek,
- Sürdürülebilir turizm gelişimini dikkate alan eğitim programları yapmak ve bu programları uygulamak,
- Sürdürülebilir turizm için destinasyonun taşıma kapasitesini belirlemek,
- Tarihi çevrelere verilen zararları minimuma indirerek, tarihi alanların estetik yapısının yitirilmesini önlemek,
- Toplumun farklı kesimlerinde turizm konusunda planlama, araştırma ve bilgilendirme yapan danışma bürolarının kurulmasını sağlamak.

1.8. Katılım Kavramının Tanımı

Katılım, kavramsal olarak problemlerin çözümü için var olan durumun analiz edilerek planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde yol gösterici olan hedef grupların, planlama alanındaki nüfus ile uzamanlar arasındaki etkileşim sürecidir. Bu süreçte kararlar üzerinde paylaşılan sorumlulukların ortak bir karar içerisinde hareket edilmesi katılımda esas ilkedir (Durmuş, 2006).

Kentsel ve toplumsal katılım sürdürülebilir bir gelişme açısından ciddi öneme sahiptir. Katılımcı anlayışın gerekliliği ile proje ve plan uygulamaları artış göstermekte ve katılımcılar aktif hale gelmektedir. Halk katılımı, araştırma yapan kişilerin yerel bilgiye ulaşabilmesi açısından imkan sağlamaktadır.

1.8.1. Katılımcılar (Aktörler)

Katılımcı yaklaşım anlayışının planlama aşaması karmaşık ve zor bir süreçtir. Bunun nedeni süreçlerin çok aktörlü olmasıdır. Aktörler her projede değişiklik gösterebildiğinden dolayı bir standartta bağlanması mümkün değildir. Her katılım grubu değişiklik gösterse de bunlar özel sektör, kamu sektörü, yerel halk ve sivil toplum olarak incelenebilir.

1.8.2. Kamu Sektörü

Geniş manada devletle aynı anlamda kullanılan kamu sektörü; yerel yönetimler, merkezi idareler, kamu iktisadi teşebbüsler, fon kuruluşları, döner sermayeli kuruluşlar ve kamuya ait olan vakıf ve derneklerden oluşmaktadır. Yöneticiler, toplumda üst grubu oluşturduğundan dolayı halkın seçimiyle toplumu yöneten bireylerdir. Katılımcı yaklaşımlarda yerel yönetim etkin konumda yer almaktadır (Sertbaş, 2013).

Belediyeler, batı toplumlarında sivil toplum kurumu olarak gelişim göstermişlerdir. Belediye Kurumu yalnızca bir şehirde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarının sağlanmasının bir yolu değil, sivil toplum geleneğini merkezi devlet anlayışına karşı sürdürülmesidir (Tekeli, 1992).

1.8.3. Özel Sektör

Özel sektörü oluşturanlar arasında; yatırımcılar (kredi ve fonlar, bankalar), büyük- küçük firmalar ve müteahhitler bulunur. Her bir özel sektörün farklı hedef, çıkar ve deneyimleri bulunmaktadır. Deneyimlerde açık bir çıkar söz konusu değilse özel sektöre dahil edilmesi çok zordur. Bu, ticari çıkardan oluşturulacak getirinin daha uzun ve geniş vadeli olarak öz çıkara kadar farklılık göstermektedir (Gümüşboğa, 2009).

1.8.4. Sivil Toplum

Sivil toplum, herhangi bir kar amacı olmayan halka fayda sağlamak için çalışan, demokrasinin gelişimine yarar sağlayan, devlete bağımlı bazen de devletten bağımsız şekilde hareket edebilen, kamuoyu oluşturmak amacıyla siyasal idareyi etkileyebilen örgütlenme çeşididir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının turizme dayalı gelirlerin adaletsiz dağılımının giderilmesi, turizm idaresi konusunda danışmanlık sunması gibi bazı rolleri de bulunmaktadır (Harman, 2014).

1.8.5. Yerel Halk

Turizmin çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal etkilerinin yerel halkın turizme olan tutum ve algılarını belirlediği ortaya çıkmıştır. Turizmin 1980'lerden sonra endüstri olarak gelişmesiyle turizm destinasyonundaki turistik ürünün özünü meydana getiren yerel halkın turizm faaliyetlerini olumlu ve olumsuz şekilde etkilediği yapılan araştırmalar sonucunda açık bir şekilde görülmüştür (Akova, 2006).

Sürdürülebilir bir bakış açısıyla turizme yaklaşmayan yerel halk bunun bedelini peyzajın ticarileşmesi, çevresel kaynakların bozulması ve aşırı yoğunluk şeklinde ödediği ve yerel halkı turizmin sağladığı ekonomik getiriden faydalanamadığı neticesine varılmıştır (Ghasemi ve Hamzah, 2014).

Turizmin gelişimine dair yerel halkın öneri ve görüşlerini alarak fikir alışverişinde bulunmak, halkın turizm konusunda kendisini bunun bir parçası olarak görmesini sağlama açısından önemlidir (Okuyucu ve Somuncu, 2012; Özdemir ve Kervankıran, 2011).

1.9. Katılımcı Uygulamaların Metotları

Halk katılımı hakkında dikkatli bir şekilde düşünülmesi gerekir. Katılım aşaması önceden tasarlanmalı, toplum bilincine, halkın kapasitesine, bağlamsal ihtiyaçlara, plan ve projelere göre uygun teknik ve yöntemler kullanılmalıdır (Atkinson, 2004).

Katılımcı sürecin bir kısmını yöntemler oluşturur. Buna ek olarak süreç, amaç ve bağlamı da dikkate almak gerekir. Kısaca katılımın unsurları aşağıda belirtildiği gibidir (Sertbaş, 2013):

Amaç + Bağlam + Süreç = Sonuç

- Amaç: Ulaşılmaması beklenen hedeflerin katılımcı süreçte açık olması şarttır. İdeal olarak, tüm katılımcıların amacı açık açık kabul etmesi gerekir.
- Bağlam: Kişiler, tarih, olaylar, konum, kurum ve kuruluşların yapıları, karar alma sistemleri ve süreçleri vb. tarafından şekillendirilen durumlar benzersizdir.
- Süreç: Amaca nasıl ulaşılacağına (ne zaman ve hangi yöntemlerin kullanılacağı da dahil) planlamasıyla ilgilidir.

Halkın süreçlere katılım yöntemi ve şekli nasıl olursa olsun etkin bir katılım ile süreç hızlanır, ürün kalitesi artar, kaynaklar etkin bir şekilde kullanılır, ve yerel sahiplenme hissi kuvvetlenir, kullanım ve güven gelişir, sonuç değeri artar ve karmaşıklıklar basitçe çözülür (Ayataç, 2000).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

2.1. Safranbolu'nun Tarihi

Safranbolu hakkında tarih öncesi çağlarda hiçbir bilgi bulunamazken, yazının buluşundan sonra da yeterli bir bilgiden söz edilme imkanı yoktur (Kuş, 2009). Safranbolu'nun tarihi antik çağa dayanmaktadır. Safranbolu, Roma ve Bizans imparatorluklarının egemenliğinde olmasına rağmen şuan ki mevcut durumunu kazanması Osmanlı döneminde gerçekleşmiştir (Oral, 2018).

Homeros'un İlyada destanında bahsedilen Safranbolu, Paflagonya (Paphlagonia) isimli bölgenin sınırları içerisinde yer almaktadır. Doğuda Kızılırmak, batısında Bartın Çayı, kuzeyde Karadeniz ve güneyde Ankara'ya kadar uzanmaktadır. Bu bölgede Hititler (Etiler), Gagaslar (Gaşka), Lidyalılar, Frigler, Persler, Helenistik Krallıklar (PontlarBitinya), Bizanslar, Romalılar ve Araplar gibi bir çok siyasi güç, hükmetmek için mücadele vermişlerdir. Ayrıca bu bölgede farklı Türk hakimiyetleri de olmuştur. Danişmendler, Türkiye Selçukluları, Candaroğulları, Çobanoğulları ve Osmanlılar bu topraklarda hüküm sürmüşlerdir (Acar, 2008).

Safranbolu, İyon Prensi Theodora tarafından M.Ö 3000'li yıllarda Theodorapolis adıyla kurulmuştur. Anadolu Selçuklu Türkleri bu bölgeye gelerek, 1196 yılında Safranbolu ve çevresini fethetmiş böylece yeni adı Zalifre olan Safranbolu'da Türklerin hakimiyeti başlamıştır. Zalifre ve çevre yerleri 1213 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti tarafından Çobanoğlu Beyliği'ne 1326 yılında Çobanoğlu Beyliği, Candaroğlu Beyliği tarafından yenilgiye uğratılmış ve 1354 yılına kadar Zalifre'yi yönetmiştir. Aynı yıl Zalifre Osmanlı Devleti tarafından fethedilmiş ve etraftaki tarak şeklinde burçlara ithafen Borg-Borlu-Taraklı-Borlu olarak değiştirilmiştir. Bu isim 1871 yılına kadar kullanılmıştır Osmanlı Devletinin yıkılmasından sonra Safranbolu, Zonguldak iline bağlanmış, 1995 yılında Karabük'ün il olmasıyla Karabük'ün ilçesine dönüştürülmüştür (Tunçözgür, 2012).

Tarih boyunca Safranbolu değişik isimlerle anılmıştır. Kentin ilk isminin Theodorapolis / Germia olduğu bilinmektedir. Bizans döneminde ‘‘Dadybra’’, Anadolu Selçuklu döneminde ‘‘Zalifre’’ ismiyle anılan Safranbolu, Beylikler ve Osmanlı döneminde ‘‘Borgu-Borlu’’ olarak anılmıştır. 16. Yüzyılda bölgeye yerleşen Taraklı Aşiretinden dolayı Borlu ismi ‘‘Taraklıborlu’’ olmuştur. Zağfiran-ı Benderli’ne 1749 yılında dönüşen isim, 19. yüzyılda önce Zağfiranbolu, Zafranbolu ve ‘‘Safran Kent’’ manasında 1940’tan sonra Safranbolu olarak adlandırılmıştır (Karabük Valiliği, 2012).

1196 yılında Türk hakimiyetine giren Safranbolu, 18. Yüzyılda kervan yollarına bağlanarak önemli bir ticaret merkezine dönüşmüştür. 1975 yılında turizm faaliyetleri ‘Yüksek Anıtlar Kurulunun ‘Kentsel Sit’’ ilan edilmesiyle başlamış 90’lı yılların başından itibaren yükseliş göstermiştir. UNESCO tarafından 1994 yılında ‘‘Dünya Miras Kenti’’ unvanına hak kazanmasıyla hızlanan turizm faaliyetleri giderek yoğunlaşarak devam etmiştir (Diker ve Deniz, 2016).

2.2. Safranbolu Coğrafyası

Karadeniz Bölgesi’nin Batı Karadeniz bölümünde Karabük iline bağlı bir ilçe olan Safranbolu’nun coğrafî koordinatları 41 derece 16 dakika kuzey paraleli, 32 derece 41 dakika doğu meridyenidir. İlçe çevresinde kalker oluşumları görölmektedir. Hıdırlık isimli mevki tamamen kalker zeminde yer almaktadır. Safranbolu etrafı yüksek tepe ve dağlarla çevrili havza karakteri gösterir. İlçenin toplam yüzölçümü 1013 kilometrekare olup, 2019 yılı sonu itibarı ile nüfusu 63695’tir. Şehrin en alçak yerinin rakımı 300 metre iken en yüksek noktası 1750 metre ile Sarı Çiçek Tepesidir ([http:// www.safranbolu.bel.tr](http://www.safranbolu.bel.tr)).

2.3. Safranbolu’nun Sosyokültürel Yapısı

1071 Malazgirt Savaşının verdiği avantajla Anadolu’ya yerleşen Türkmenlerin bir kısmı ekonomik açıdan hayvancılıkla uğraşmakta ve kışlak yaylak mahalleri

çevresinde hareket halindedirler. Göçebe halde yaşayan Türkmenlerin bir kısmı, Anadolu'ya geldikleri zaman yerleşik düzene geçmeye başladılar. Ancak Malazgirt Savaşının hemen ardından 200 yıl boyunca Türkmen Göçlerinin devam etmesi, yerleşik hayatın dışında, Anadolu'da göçebe hayatın varlığını sağladı. Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü Anadolu'nu orta ve doğusunda "Türkmen" ve batısında hayat tarzının simgesi olarak söz edilen "Yörük" ismiyle bilinmekteydiler (Kalyoncu, 2010).

Safranbolu evleri genelde 9-10 odalıdır. Bu evlerin yapım aşamasında içinde yaşayan kişilerin her türlü yaşam şartları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Genelde az nüfuslu yani çekirdek aileler yerine çok nüfuslu aileler bu tür evlerde yaşamışlardır. Evin en yaşlısı bu beraber yaşam tarzında otoriteyi simgeleyen kişidir. Erkekler aynı işi yapan dükkanda çalışırken kadınlar evde yapılması gerekenleri yaparlar. Kadınların iş hayatına tam olarak atıldığı zamana kadar genelde ev hanımıydılar (Tunçözgür, 2012).

Safranbolu'daki kalabalık aile anne, baba, oğullar, torunlar, gelinler, teyze, hala ve amcalardan oluşur. Safranbolu'da yaşayanlar genelde çekirdek aile yapısına sahiptir, genelde iki veya üç çocukludur daha fazlası çok nadir görülür (Ulukavak, 2007).

Safranbolu'da yaşayan halk tarafından "Yeni Çarşı" ya da "Yüz Dükkanlar" olarak isimlendirilen Kıranköy 'de yeni açılan mekanlarla daha dikkat çekici hale getirilerek sosyal hayat geç saatlere kadar devam etmektedir. "Eski Çarşı" daha çok taşınmaz kültürel mirasın olduğu evlerin bir arada bulunduğu kültürel ve tarihi özelliğiyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Safranbolu yaz kış yerli ve yabancı turisti ağırlamaktadır. Hatta doğal ve tarihi güzellikleriyle yalnızca turistleri değil öğrencilerin de tercih ettiği bir kent olmuştur.

2.4. Safranbolu'nun Ekonomik Yapısı

Safranbolu, Batı Karadeniz bölgesinde bulunan, kültürel ve tarihi yapısıyla özellikleri bozulmadan korunabilen nadir şehirlerimizdendir. Tarih boyunca yerleşimi eskiye dayandığından dolayı çeşitli yönetimlerin hakimiyetinde kalmıştır. Sürekli yerleşilen bir yer olması Safranbolu'nun coğrafi yapısındaki niteliklerde aranmalıdır.

Su kaynaklarına dayalı sulamalı tarım özelliğiyle geniş platoların imkan sağladığı hayvancılık faaliyetlerine ek olarak plato üzerinde bulunan tepelik ve dağların ortaya koyduğu orman alanları kentin tarihsel süreçteki sosyoekonomik yapısını göstermektedir (Hacısalihoglu, 1995).

Osmanlı döneminde Safranbolu ekonomik açıdan gelişme göstermiştir. Ahilik esas alınarak çarşılar kurulmuştur. Demirciler çarşılarının yanında nalbantlık, semerciler nakliyecilikte ise katırcılık önemli bir meslek grubu haline gelmiştir. Dericilik ve yan sanatlarının 16. asırda gelişmesiyle Arasta çarşısı yapılmıştır. Safranbolu 19.asırda sancak merkezi olmasıyla ekonomi ve ticarete canlılık yaşamıştır. İyi bir şekilde devam eden ekonomik durum 20. asrın başında Cumhuriyetin getirdiği koşullar nedeniyle gerilemeye başlamıştır.

1937 yılında Karabük'e Demir Çelik Fabrikası kurulana kadar yöre halkı geçimini tarım ve hayvancılıkla idame ettirirken, bu dönemden itibaren iş alanı olarak fabrika ilgi görmüştür. Kentin en ünlü pazarları, Eflani pazarı, Eskipazar pazarı, Toprakcuma pazarı ve Gerede pazarıdır (Akman, 2004).

2.5. Safranbolu'da Turizm

UNESCO tarafından 1994 yılında "Dünya Miras Şehirleri" arasına giren Safranbolu'nun turistik arz olanakları incelendiğinde, Osmanlı devletinin kültürel izlerini bulunduran sivil ve dini mimari örnekleri ilk sırada yer almaktadır (Oral, 2018).

Turistik ve tarihi yapıların yoğun olduğu bölge kentin Çarşı kesimidir. Kuzeydeki Kale ile birlikte güneyde bulunan Hıdırlık Tepesi'nden seyredilebilir. Kale ve çevresi kentin ilk yerleşim alanıdır. Tepede Saat Kulesi, Eski Hükümet Binası, Eski Hapishane Binası ve Cephane Binası bu bölgedeki tarihi yapılardır. Hıdırlık Tepesinde iki anıt mezar bulunmakta olup, eskiden açık hava namazgahı olarak da kullanılmıştır. Tepeden bakıldığında, anıtsal değerleri Çarşı'da görmek mümkündür (Uğur, 2012).

Taşınmaz kültürel mirasın önemli örnekleri Safranbolu kentinde sergilenmektedir. Tarihi dokusu Osmanlı kültürünü yansıtan bu kent dikkatleri üzerine çekmektedir. Aile yaşantısı, yöresel yemekleri, mimarisi ve el sanatları ile yerli ve

yabancı turistlerin ilgi odağı olmaktadır. Eski Çarşı, tarihi konakların, evlerin ve eserlerin korunduğu çukur bir alan içinde bulunmaktadır. Arasta, demirciler ve bakırcılar çarşısında halen yapılan geleneksel el sanatlarıyla Safranbolu'da ticaret ve turizmi canlandırmıştır.

Safranbolu'nun doğal ve tarihi güzellikleri şu şekilde sıralanabilir: Demirciler Çarşısı, Yemeniciler Çarşısı, Saat Kulesi, Kazdağlıoğlu Camisi, Hıdırlık Tepesi, Yörük Köyü, Cinci Hamamı, Ulu Cami (Ayestefenos Kilisesi), İzzet Mehmet Paşa Cami, Köprülü Mehmet Paşa Cami, Lütfiye (Kaçak) Cami, Bulak Mağarası, İncekaya Su Kemerli, Bağlar Mevki, Arkeolojik alanlar, Konarı (Dipsiz) göl ve Yazıköy mevki tarihi ve turistik gezip görülecek doğal mekanlara sahiptir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAFRANBOLU'NUN TURİZM TÜRLERİ VE ALANLARI

Turizm endüstrisinde 21.yüzyılın ilk başlarında arz ve talepte ciddi değişiklikler meydana gelmiştir. İnternet kullanımının yaygınlaşması, ücreti düşük havayolu ulaşımı, sık seyahat etme olanağı ve yeni yerlere seyahat etme gibi istekler turizm endüstrisinin yapısında büyük değişikliklere neden olmuştur (Guzman ve Canizares, 2012).

Kişiler artık kitle turizmi yerine başka alternatiflere yönelmiş bu da farklı turizm türlerinin ortaya çıkmasıyla neticelenmiştir. Alternatif turizm en basit haliyle, kitle turizminin çevre ve sosyal yapı üzerindeki olumsuz etkileri minimize etmek ve farklı turizm arayışlarında olan tüketicilerin beklenti ve isteklerini karşılamak için oluşturulan ve sunulan turizm türleri olarak ifade edilmektedir (Kozak ve Bahçe, 2009)

3.1. Mağara Turizmi

Mağaralar, turizm çeşitliliği bakımından ciddi bir potansiyel oluşturmaktadır. Türkiye'nin her bölgesinde bulunan mağaralardaki zenginlik, sportif ve görsel amaçlı mağara turizmi bakımından büyük öneme sahiptir. Fakat bu zenginliklerin yalnızca 33 tanesi hariç gerektiği gibi faydalanılamamaktadır. Bazı mağaralar ermiş ve aziz kimseler tarafından sığınak, barınak ve ibadet yeri olarak kullanıldıklarından dolayı kutsal yerler açısından inanç turizmi olarak kullanılmaktadır (Arpacı, Zengin ve Batman, 2012).

Bulak (Mencilis) Mağarası

Bulak mağarası, Karabük ili Safranbolu ilçesinin 8,5 km kuzeybatısında Mağara Deresi'nin ve Manastır Tepe'nin başlangıç noktasında konumlanmıştır. Osmanlı mimarisinin 18. ve 19. Yüzyıldaki mimarisini yansıtan Safranbolu evleri, UNESCO tarafından 1994 yılı sonlarında Dünya Kültür Mirası listesine eklenmiştir. Bulak köyünde yer alan Bulak Mağarası turistik cazibe merkezi olmasının yanı sıra 5250 metrelik uzunluğu ve doğal güzelliklerinin korunmuş olmasıyla Türkiye'nin en büyük 4. mağarasıdır (Haner, Yılmaz, Kürkçüoğlu ve Karadem, 2010).

Bulak mağarasının toplam üç girişi vardır. İlk giriş, su çıkışının bulunduğu bir ağızdan yapılmaktadır. Fakat 30 metre sonra çıkış sifonla son bulmaktadır. Burası yerli halk tarafından su mağarası adıyla bilinmektedir. İkinci giriş, 300 metre kuzey kesiminde vadi yamacında yer alan esas giriştir. Bulak Mağarasının ana girişi, Meclis deresinde yer alan vadinin batı kısmındaki yamaç üzerinde gelişmiştir. Mağaranın yüksekliği 75 metre, denizden yükseltisiyse 800 metredir. Mağaraya 148 basamaklı bir merdivenle çıkış sağlanmaktadır. Üçüncü girişin yeri ise tam bilinmemekte, su mağarasının üzerinde bulunan yamaçta olduğu söz edilmektedir (Özdemir, 2005).

Fotoğraf 1: Bulak Mağarası

Hızır Mağarası

Safranbolu ilçesinin merkezine 8 kilometre uzaklıkta bulunan Aşağı Dana Köyü'nde yer alan Hızır Mağarası, Tokatlı Kanyonu'nun Eosen dönemine ait 3. zaman döneminde yaşlı kireçtaşları içerisinde oluşumunu tamamlamıştır. 900 metre rakıma sahip olan Sarıçiçek Dağı mevkiinde keşfedilmemiş ve bu nedenle turizme açılmamıştır. Mağaranın bir ana koridoru ve buna bağlı iki yan koridordan oluşmaktadır. Mağara yeraltı sularına sahip olmakla birlikte kireçtaşlarının yeraltı sularını şekillendirmesi sonucu dikit ve sarkit gibi karstik şekiller vardır. Yeraltı suyu temiz olduğundan dolayı içilebilir vaziyettedir. Doğa yürüyüşü, fotoğraf, safari ve mağara turizmi için uygundur (Diker, Deniz ve Çetinkaya, 2016).

3.2. Yayla Turizmi

Türk Dil Kurumunun sözlüğünde yayla; ‘‘Derin bir şekilde yarılmış akarsuların üzerinde belirgin bir biçimde bulunduğu, deniz yüzeyinden daha yüksekteki yeryüzü parçası’’ olarak açıklanır. Yayla turizmi üzerine yapılan ilk çalışmalar 1990’da Turizm Bakanlığı tarafından başlatılarak hızla gelişim göstermiştir. Bu rekreasyonel hareketlilik bir süre sonra yayla turizmi olarak tanımlanmıştır (Gökçe, Gökçe ve Kocabozdoğan, 2015).

Yayla turizmi, doğayla iç içe olmayı sevenlerin yüksek rakımlı bölgelerde gürültüden uzakta eğlenme, dinlenme veya doğa sporları gibi yapılan faaliyetlerin tümüdür (Durak, 2014).

Sarıçiçek Yaylası

Sarıçiçek Dağı’nın yüksekliği 1750 metredir. Sarıçiçek Dağı, üçüncü zaman Tersiyer devri eosen dönemindeki kayalardan oluşmaktadır. Karaağaç, Çam ve Meşe gibi ağaçlar ormanlarda sıklıkla bulunmaktadır. Bitki örtüsünü ağırlıklı olarak Çayır oluşturmaktadır. Ayrıca Akdeniz bitki örtüsüne özgün Defne ve Sandal gibi ağaçlarda vardır (Diker vd., 2016).

.Sarıçiçek yaylası adını baharda açan sarı çiçeklerden esinlenerek almıştır. Yaylanın en geniş kısmında bir gölet bulunmaktadır. Bu alanda yerli ve yabancı turistler kamp yapmaktadır. Bunun yanı sıra atla tabiat yürüyüşü, trekking ve dağ bisikleti gibi gezintiler sağlanmaktadır.

Ulu Yayla

Batı Karadeniz’de bulunan Küre Dağları’nın batısı üzerinde, Bartın ili sınırlarının güneydoğusu ile Karabük ilinin kuzeybatı kesiminde bulunan Ulu yayla, önemli yaylacılık alanlarından. Geçmişte yalnızca hayvan otlatılmaya dayalı geleneksel yayla anlayışına sahipken artık rekreasyonel amaçlı gelimektedir. Safranbolu’ya bağlı Ovacuma Beldesi, 2000-2009 yılı her Ağustos ayının ikinci haftasında yayla şenlikleri düzenlenmekte olup Uluyayla’ya olan talebin artmasını sağlamıştır (Özdemir ve Çelikoğlu, 2014).

3.3. Botanik Turizm

Botanik turizm yani bir diğer adıyla bitki gözlemciliği eko turizmin alt dalı olarak kabul görölmektedir. Bitkilerin doğal ortamlarını gözlemlene ve tanımlama faaliyetleriyle botanik turizmi ilgilenmektedir. Doğaya hiçbir zararı olmayan rekreasyonel faaliyet olarak bilinmektedir. Hem alternatif turizm hem de özel ilgi turizmi olarak da değerlendirilmektedir (Altay, 2019).

Safran (Crocus Sativus)

Safran (Crocus sativus), dünyada ekonomik değeri yüksek ve kormlarıyla çoğaltılabilen bir bitkidir. Ayrıca Safran, önemli bir baharat, boya ve tıbbi amaç için kullanılan bir bitkidir (Yıldırım, Asil ve Sarıhan, 2017). Safran türlerinin bir kısmı ilkbaharda çiçek açıyorken bir kısmı da sonbaharda çiçek açmaktadır. En eski kültür bitkilerinden biri Safrandır. Türkiye’de ise Karabük ilinin Safranbolu ilçesinde kısıtlı alanlarda yetiştiriciliğe devam edilmektedir (Yıldırım, Hajyzadeh, Küçük ve Sarıhan, 2017).

Fotoğraf 2: Safran (Crocus Sativus) (Safranbolu Belediyesi, 2018)

İklim isteği çok fazla olmayan bir bitkidir. İlman iklimde yetişmektedir. Aydınlık ve yarı gölge alanları tercih etmektedir. Su isteği fazla değildir. Soğuğa karşı

dirençlidir. Fakat çiçekleri narindir. Verimli ve organik maddesi açısından zengin topraklarda yetişmektedir (Yıldırım vd, 2016).

Safran üreticileri titiz bir şekilde çalışmalıdır. Çiçeğin toplamasını kolaylaştırmak için sabahın erken saatlerinde ve dikkatlice yapılmalıdır. Çiçekten ayrıla stigmalar 50 ila 80 santigrat derecede 30-35 dakika aralığında kurutulur. Daha sonra kurutulan stigmalar soğutulurarak kuru bir alanda muhafaza edilir (Çavuşoğlu ve Erkel, 2005).

Fotoğraf 3: Kurutulmuş Safran

3.4. Kanyon Geçişi (Canyoning)

Rüzgar ve suyun aşındırarak oluşturduğu karstik yapılar, göller ve şelalelerde yapılan turizm faaliyetidir. Kanyonların zirve noktasından başlayıp bitiş noktasına kadar devam etmektedir. İklimin ve coğrafyanın uygun olduğu kanyonlarda yapılan bu alternatif turizm, bazen eğitim ve teknik donanımı gerektirmektedir (Öztürk, 2005).

Tokatlı Kanyonu

İnce kaya kanyonun başlangıç noktasıdır ve Tokatlı Köyü'ne kadar devam etmektedir. Eski Çarşı'nın Gümüş Mahallesi bitiş noktasıdır. Hızır Çayı'nın binlerce yıl aşındırarak oluşturduğu kanyon III. Zaman Eosen dönemine aittir. Rakımı 550

metre olan kanyonun yüksekliği 50-100 metre arasındadır. 100-0180 metre arasında da değişiklik gösteren genişliği vardır. Kanyonun uzunluğu toplam yan kollarda dahil olmak üzere 4500 metreyi bulmaktadır. Tokatlı Köyü ile İnce kaya arasındaki uzunluk 2100 metredir (Türker ve Çetinkaya, 2009).

Fotoğraf 4: Tokatlı Kanyonu

Kanyon içerisinde 1798 yılında inşa edilen İncekaya Su Kemeride yer almaktadır. Sadrazam İzzet Mehmet Paşa dönemindeki önemli bir eserdir. ‘‘Paşa Suyu’’ adı verilen su kaynağının kente taşınması için yapılmıştır. 6 kemerli olan bu yapının uzunluğu 120 metre, genişliği 1 ila 2 metre arasında değişiklik göstermekte olup yüksekliği 30 metredir (Diker ve Deniz, 2016).

Fotoğraf 5: İncekaya Su Kemeride

Sırçalı Kanyonu

Safranbolu'ya 19 kilometre uzaklıkta Sırçalı Kanyonu yer almaktadır. Sırçalı Köyü başlangıç noktası olup Düzce Kanyonuyla birleşerek Konarı Köyü'ne ilerlemektedir. Rakımı 430-860 metre arasındadır. Yüksekliği 210 metre olan kanyonun genişliği 1 kilometredir. Toplam uzunluğu ise 7400 metredir (Türker ve Çetinkaya, 2009).

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğünce 2001 yılında Sırçalı Kanyonu 'Yaban Hayatı Koruma Sahası' olarak ilan edilmiştir. Zengin hayvan ve bitki türlerini barındırmaktadır. Turizm açısından foto safari ve kanyon yürüyüşü gibi faaliyetler için uygundur (Altay, 2019).

Kirpe (Düzce) Kanyonu

Safranbolu'ya 9 kilometre uzaklıkta Sırçalı Köyü'ndeki Kozcağız ve Sorgucuk mahalleleri arasında bulunan sahada başlayarak Konarı Köyü'ne doğru uzanmaktadır. Kirpe Kanyonu, 50-150 metre yüksekliği, 102-264 metre genişliği ve 4800 metre uzunluğa sahiptir. Bu kanyon II. Zamana ait kretase ve III. Zamana ait eosen dönemlerindeki kayaların akarsuların aşındırmasıyla oluşmuştur (Diker, Deniz ve Çetinkaya, 2016).

3.5. Kültürel Miras Turizmi

Tarihi mimari ve arkeolojik yapılar, sanatsal değeri olan anıtlar ile kısıtlı kültürel mirasın yanı sıra modern dönemdeki yapıların sosyal halk tarafından kabul edilmesiyle oluşan tüm somut ve soyut varlıklardır (Karapınar ve Barakazı, 2017).

Somut kültürel miras (Taşınmaz ve taşınabilir) somut olmayan kültürel miras, doğal miras ve su altı kültürel miras olarak dörde ayrılmakta olan bu ögeler, toplum kimliğini oluşturarak değerlerin bir sonraki nesle aktarmakta yardımcı olur (Halaç ve Benzer, 2019).

Destinasyonun sahip olduğu kültürel miras kaynaklarının turizmden olumsuz etkilenmesini önleyebilmek için sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemesi turizm paydaşlarınca üzerinde durması gereken dikkatli konular arasında yer almaktadır (Er ve Bardakoğlu, 2016).

Kültürel miras turizminin Safranbolu'da başlamasında bazı faktörler ön plandadır. Bu faktörlerden ilki, miras niteliği taşıyan eserlerin fazla ve çeşitli oluşudur. Ayrıca bu eserlerin ciddi ölçüde korunmuş olması destinasyon çekiciliğinde bir başka unsurdur. TRT'de yayınlanan 1976 yılındaki Safranbolu'da Zaman isimli belgeseli, koruma ve tanıtım açısından etkili olmuştur (Özdemir, 2007).

Safranbolu Evleri

Tarihsel açıdan bakıldığında Safranbolu üç önemli bölgeden oluşmaktadır. Bağlar, Kıranköy ve Çarşı. Ticaret merkezi dışında Çarşı bölgesinde Müslümanlara ait mahalleler bulunmaktadır. Rumlar genellikle Kıranköy denilen kesimde yer alır. Burada sosyal yapı ve dini inanç yaşamı konutlara yansımaktadır. Bağlar ise Kıranköy ve Çarşı'daki ticarettten ortaya çıkan gelire kazanılmış yazlık konutlar bulunmaktadır (Bozkurt ve Altınçekiç, 2013).

Safranbolu evlerinin yapımında kullanılan temel malzeme ahşaptır. Buna en büyük etken bölgede bol miktarda ağacın bulunmasıdır. Ahşap çatki en yaygın kullanılan yapım yöntemi şeklindedir. Bu yöntem çadırdan sonra en çok tercih edilen uygulamalardaki yapım yöntemidir. Temelden başlayan bu sistem zemin ve üst kata kadar devam eder (Bozkurt, 2013). Bu tür yapılar genellikle geniş ailenin gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlandığından dolayı çoğu 2-3 katlı, 6 ila 8 odalı ve geniş bahçeli olarak planlanmıştır. Safranbolu'da 18. ve 20. yüzyıl arasında inşa edilmiş 2000 geleneksel Türk evi vardır. Bu yapıların 1300 kadarı koruma altındadır (Kılıç ve Türkoğlu, 2015).

Fotoğraf 6: Safranbolu Evlerinin Genel Görünümü

Safranbolu evlerinin üst kat oda tipi genelde tavan yükseltisi orta kata göre daha yüksek, orta kat ise üst katla kıyaslanacak olursa dar ve pencereli küçük yapılmıştır. Evde en önemli yer odadır. Evin tipi oda, mutfak, sofa, hayat ve avlu şeklinde sıralanır. Her oda işlevine göre adlandırılmıştır. Örneğin; evin en büyük ve yoğun süslemesi olmasından dolayı ‘‘Baş oda’’ ismini almıştır. Diğer ismi selamlık olan bu oda, eve gelen erkek misafirlere ayrılmıştır. Sıra odalara Safranbolu evlerinde pek rastlanmaz. Merkezi plan tipi hakim olan bu evlerde köşe odalara daha çok rastlanır (Oral, 2019).

Safranbolu evlerinin dolapları yatak, yorgan dışında eşyaların konulduğu yerdir. Tek veya çift kanatlı olabilir. Yüklüklere göre derinliği azdır. Yüklükler ise yorgan ve yatakların saklandığı yerdir. Yaklaşık derinliği 75-90 santimetre olan yüklüklerin genişliği ise 130-150 santimetre kadardır. Odalarda dolap veya ocağın yanında düşey ekseninde üçerli grup şeklinde üst kısmı kemerli ‘‘Oyma’’ denilen özel bölümler vardır. Oymaların yanında duvardan girintisi olup içbükey planı bulunan çiçeklik yer alır. Bunun yanı sıra Safranbolu evlerinde sergenlere sık rastlanmaktadır. Sergen, kapı ve pencere yüksekliğinde genişliği 12- 15 santimetre olan ahşap raftır.

Sergen mutfaklarda tencere veya sahan koyulduğundan dolayı daha geniş olabilir (Azezli, 2009).

Safranbolu evlerinde pencere sayısı çok fazladır. Alt sıra ve alçıdan yapılan tepe pencereleri mevcuttur. Alt sıra pencerelerin sayısı yaklaşık 8 adettir ve evin gerçek pencerelerdir. Sedir yastığının kenar kısmından ve kapı üzerinde tüm odayı dolanır (Günay, 2003).

Fotoğraf 7: Pencereler

Huzurlu ve rahat biçimde yaşama konforunu sağlayan Safranbolu evlerinin saçak köşelerine şans getirmesi için geyik boynuzu asılmıştır. Evin dış cephesinde koruma amaçlı besmele ve yazı vardır. Ayrıca kuş evleri Cami, ev, hamam ve hanların dış cephesinde bulunmaktadır. Bu Safranbolu halkının merhamet ve sevgisini temsil etmektedir.

Fotoğraf 8: Geyik Boynuzu

Karaüzümler Evi

Mehmet Karaüzüm tarafından 19. yüzyılın sonuna doğru yaptırılmıştır. Mescit sokak konumunda yer alır. Dikdörtgen şeklinde olan bu yapı ahşap çatkıdır. Mescit sokağın Arnavut kaldırımlarına ve bahçeye bakan kısmındaki sofa çıkması dikkat çeker. Odaları üçer pencerelidir. 3 katlı olan bu eve döner merdivenlerle çıkılmaktadır. Hiç restore edilmemiş yapıdır (Aksoy ve Kuş, 1997)

Fotoğraf 9: Karaüzümler Evi

Kaymakamlar Evi

Geleneksel Türk toplumunun 18. ve 19. yüzyıllardaki yaşam biçimini yansıtan Safranbolu evlerine örnektir. Yapımı 19. Yüzyılın başlarında olduğu bilinmektedir. Evin sahibi Safranbolu kışla kumandanı olan Hacı Mehmet Efendidir. ‘‘Makam-Kaim’’ denildiğinden dolayı halk arasında evleri böyle anılmaktadır. T.C. Kültür Bakanlığı tarafından 1979 yılında restore edilmiş ve kamulaştırılmıştır.

16.12.1981’de Kaymakamlar Evi Eğitim Merkezi adıyla hizmet vermeye başlamıştır. ‘‘Müze Ev’’ olarak Kültür Bakanlığı tarafından kullanılmaktadır (Altay, 2019).

Cinci Hani ve Hamamı

Safranbolu'da Eski Çarşı'da yer alan yapı, Sultan İbrahim'in kazaskerlerinden biri olan Cinci Hoca (Hüseyin Efendi) tarafından memleketine bıraktığı önemli eserlerden biridir. 17. yüzyıl ortalarında moloz ve kesme taşlardan iki bölümden oluşmuştur. Orta kısımda avluya açılan odalar, güne batıdaysa ahır bölümü bulunmaktadır. Avlu ortasında yer alan havuz genel görünümünü hala korumaktadır. 2 katlı ve 63 odalı yapı yeni restore edilmiştir. (Safranbolu Turizm Danışma Bürosu).

Fotoğraf 10: Cinci Hanı

17. yüzyılda inşa edilen bu yapı Türk Hamam kültürünü yaşatmaktadır. UNESCO'da yer alan Safranbolu yöresel Türk hamamını tarihi hamam olarak sunmakta ve yerel halkla birlikte kenti ziyaret eden turistlere deneyim sunmaktadır. Genelde yerli halkın dikkatini çekerken kendi kültürlerine yakın hisseden Tayvanlı turistlerin de ilgisini çekmektedir (Altınöz, 2019).

Kristal Teras

Yüksekliği yerden 80 metre ve genişliği 11 metre olan bu yapı Tokatlı Kanyon’unda yer almaktadır. Teras 750 kilogram ağırlığı taşıyabilecek gözeneklere sahiptir. 3 parça camdan oluşmakta ve her cam 3 santimetre kalınlığındadır. Bir seferde yalnızca 30 kişi terasın üzerinde bulunabilmektedir (Safranbolu Turizm Danışma Bürosu).

Fotoğraf 11: Cam Teras (Safranbolu Belediyesi, 2018)

Tokatlı Köprüsü

Safranbolu’nun kuzeyindeki 1179 yılında Gazdağlıoğlu tarafından yapılan Tokatlı Köprüsü Gümüş Deresi’nde yer almaktadır. 1796-1797 yılında İzzet Mehmet Paşa bu köprüyü yenilemiştir. Kesme ve moloz taşlardan yapılmış uzunluğu 40 metre genişliği ise 6 metredir. Köprü açıklığı 15 metredir ve ayrıca köprünün altından Gümüş Deresi akmaktadır (Restorasyon Forum).

İnce Kaya Su Kemerı

Tokatlı Kanyonu üzerine 19. yüzyılda yapılmıştır. Sadrazam İzzet Mehmet Paşa şehre su getirmek için inşa ettirmiştir. 116 metre uzunluğunda ve 60 metre yüksekliğı vardır. Horasan harcı kullanılan bu yapıda tamamen harç kullanılmıştır. 6 kemerlidir ve 2.5 metre genişliğe sahiptir (Safranbolu Kaymakamlığı, 2017).

Fotoğraf 12: İncekaya Su Kemerı

Taş Köprü

Konarı köyünün 200 metre kuzeyinde yer alır. Eflani Çayı üzerinde yer alan bu köprü'nün yapım yılı belli değildir. Uzunluğu 34 metredir ve iki adet kemerı mevcuttur (Karabük Kültür ve Turizm Bakanlığı).

Eski Hükümet Konağı

1904-1906 yılları arasında yapılan Hükümet Konağı ‘‘Kale’’ olarak bilinmektedir. 1976 yılına kadar konak şehrin idaresinden sorumluydu fakat aynı yılda çıkan yangınla işlevsiz hale gelmiş ve 2000-2006 yıllarında restore edilmiştir. Restorasyonun ardından müze olarak kullanılması kararı alınarak 2006 yılından beri Kent Tarihi Müzesi olarak kullanılmaktadır. 3 kattan oluşan bu konakta tarihi, sosyal ve kültürel açıdan belge, bilgi, görsel malzeme, eşya ve ses kayıtları sergilenmektedir. Zemin katında kentin geleneksel el sanatları ve ticari yaşamları ile ilgili fotoğraflı bilgi

yer almaktadır. Birinci katta ise binanın ve şehrin tarihsel süreciyle ilgili belge ve bilgiler bulunmaktadır (Diker ve Deniz, 2016).

Fotoğraf 13: Hükümet Konağı

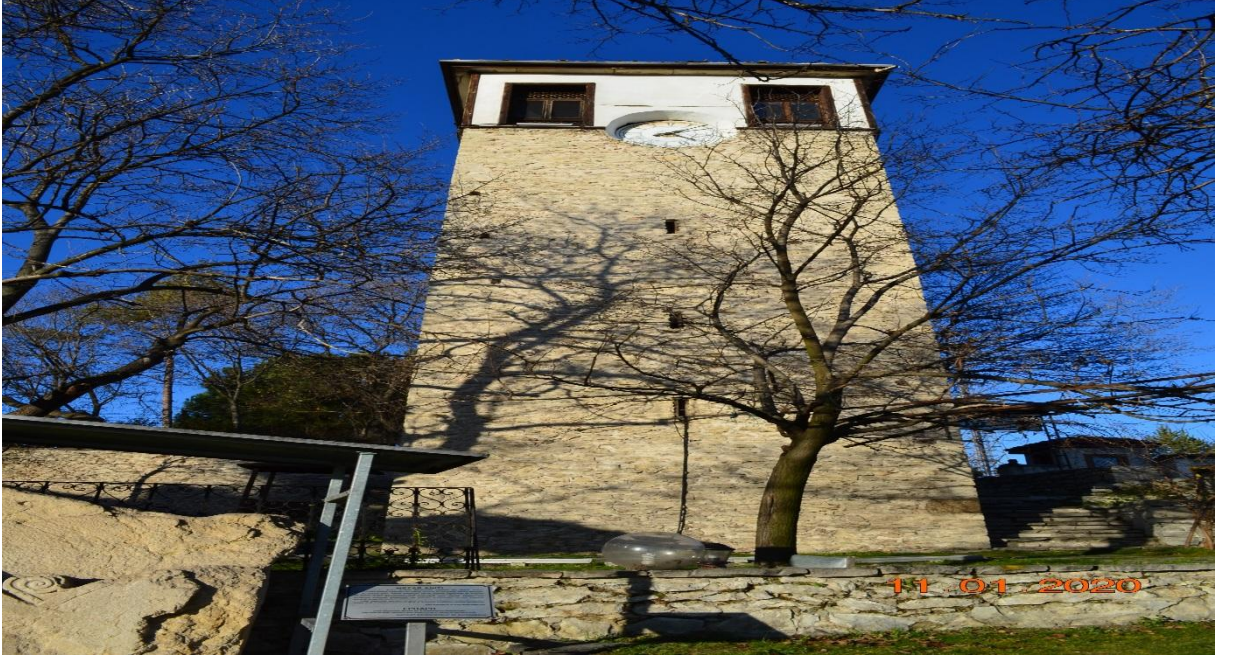
Saat Kulesi

III. Selim'in Sadrazamı olan İzzet Mehmet Paşa 1794-1798 yılları arasında yaptırmıştır. Memleketi Safranbolu olan İzzet Mehmet Paşa;

“Size bir saat hediye edeceğim bu saat hem evlerinize hem de çeperinize girecek” demiş ve şehrin en belirgin noktasına saat kulesini inşa ettirmiştir.

Yüksekliği 20 metre olan saat zembeksizdir ve 60 kilogramlık ağırlığa sahiptir. Saatin kurulumu 7 günde bir şeklindedir (Diker ve Deniz, 2016; Safranbolu Kaymakamlığı Yayınları, 2017).

Fotoğraf 14: Saat Kulesi

Güneş Saati

Köprülü Mehmet Paşa Cami avlusunda bulunan bu saat basit tip yatay saat sınıfında yer almaktadır. Gündüz 06:40 ve akşam 17:20 saatleri üzerinde bulunan metal plakanın oluşturduğu gölgeye göre gösterir. Mermer üzerinde bulunan her bir çizgi 10 dakikayı belirtmektedir 19. yüzyılın ortalarına doğru yapıldığı bilinmektedir (Safranbolu Turizm Danışma Bürosu).

Fotoğraf 15: Güneş Saati

Hıdırlık Tepesi

İlk geldikleri zaman Türklerin Safranbolu’da konakladıkları yerdir. Bu tepeye iki yerden giriş ve çıkış yapılmaktadır. Köstendil kaymakamı olan Hasan Paşa’nın türbesi (1845), Hıdır Paşa’nın makamı ve Kurtuluş Savaşı kahramanlarından biri olan Dr. Ali Yaver Ataman’ın mezarı (1955) tepe üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca iki adet namazgahı da mevcuttur (Turizm Danışma Bürosu).

Safranbolu’da Bulunan Çarşılar

Safranbolu’da ayrı ayrı sokaklarda meslek grupları toplanmıştır. Kahvehane her esnaf sokağında yer almaktadır. Çarşı sokakları eğimlidir. Üst kısmında saatçiler, şekerciler, bakkallar, kuyumcular, berberler ve terziler vardır. Aşağıya inildikçe kasaplar, kunduracılar, bakırcılar, semerciler ve demirciler yer almaktadır. En aşağı kısımda tabakhane bulunmaktadır. Bu sistem sayesinde yağmurlu havalarda sokaklar temizlenir ve yağmur suları kaldırımları da temizleyerek tabakhane deresine kadar inmektedir (Tunçözgür, 2002).

Safranbolu’nun bilinen çarşıları: Demirciler Çarşısı, Yemenciler Arastası, Bakırcılar Çarşısı ve Semerciler Çarşısı’dır.

Fotoğraf 16: Demirciler Çarşısı

Yemeniciler Arastası, Köprülü Mehmet Paşa Camisinde yan yana 48 adet ahşap dükkandan meydana gelen ve “yemeni” isimli ayakkabının yapıldığı eski Lonca Çarşısıdır. Çarşı restore edilerek turistik amaçlı kullanılmaktadır. Demirciler Çarşısı, Akçasu deresine kurulmuş soğuk, sıcak demircilik el sanatlarının yapıldığı yaşayan tek lonca çarşısıdır. Kalaycı ve bakırcı esnafları da bu çarşı içerisinde yer almaktadır (Safranbolu Turizm Danışma Bürosu).

Fotoğraf 17: Bakırcılar Çarşısı

Tabakhane Müzesi

800 senelik bir geçmişe sahiptir. Türkiye’deki ilk ve tek gezi tabakhanesidir. 1999 yılına kadar Safranbolu’da deri tabakhanesi üretime devam etmiştir ve sonrasında üretime kapanmıştır. Müze olarak gelenlere hizmet vermektedir (Altay, 2019).

Safranbolu eşmeleri

eşmeler genellikle cami yakınlarında, sokak aralarında, bahçe duvarı veya herhangi bir yapının bitişine inşa edilmiştir. eşmeler fazla olduğundan dolayı çevresel faktörlerle çeşitliliğe neden olmuştur. Herhangi bir yapıyla bağlantısı olmayanlara “bağımsız çeşme”, avlu veya bahçe duvarı ve bina duvarı (cami, ev vb.) konumlandırılmış çeşmelere “bağımlı çeşmeler” olarak incelenebilir. Fiziksel biçimine göre de “cephe biçimi” ve “cephe sayısına” göre iki şekilde ele alınmaktadır. Cephe biçimine göre çeşmeler “çift kemerli”, “yuvarlak kemerli” ve dikdörtgen biçimli çeşmeler olarak incelenmektedir (Ertürk, 2014).

Fotoğraf 18: Safranbolu'da bir çeşme

Yörük Köyü

Kastamonu yolu üzerinde Safranbolu'ya 11 km uzaklıkta yer almaktadır. Köyün güney kısmından Araç Çayı geçmektedir. Deniz seviyesinde 600 metre yükseklikte yer almaktadır. İsmi yürümek fiilinden türeyerek Yörük olmuştur.

Cengizhan'ın yasalarında da rastlanılan bu isim sefere katılan, vergi veren, yerleşme ve göç hakkına sahip hükümdarlığa veya komutanlığa ait asker manasında kullanılmıştır. Zamanında Yörük Köyünde Bektaşiler yaşamıştır etkileri kalmasa da yaşadıkları konutlar bozulmadan kalabilmişlerdir.

Türk-Türkmen köyü olması nedeniyle 1997 yılında koruma altına alınmıştır. Bu köyde toplam 131 adet eser bulunmaktadır (çeşme camii, konut köy odası, mezarlık, çamaşırhane vb.). Yörük Köyünde bulunan Çamaşırhane 250 yıllıktır ve ortada bulunan koca taş 12 köşeli olup Bektaşi kültürünü yansıtır (Dönmez, Gökyer ve Aşkın, 2015).

3.6. İnanç Turizmi

Farklı dinlere mensup bireylerin ibadetlerini yerine getirmek amacıyla inanç destinasyonlarına seyahat etmesine inanç turizmi denir (Sargın, 2006).

Kutsal mekanlar, toplumun dini yaşamının merkezi olan ve bireyin hayatının anlam kazanmasını sağlayıp ve o kişiye yön veren yerlerdir.

Hangi dine mensup olursa olsun insan tabiatı gereği kutsal yerlere gereksinim duymuştur. Çünkü kutsal mekanlar dünyevi alemle ilahi alemin kesiştiği, kişiler ile Tanrı'nın bulunduğu ve insanın manevi huzuru yaşadığı yerlerdir (Erbaş, 2002).

Dini inançlar seyahatleri de yanında getirdiğinden dolayı bu yönde gerçekleştirilen seyahatler, çok fazla insanın farklı şehirlere veya ülkelere gitmesine neden olur. Bu da sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan gidilen destinasyonu olumlu açıdan etkilemektedir (Omuzlu, 2019).

Köprülü Mehmet Paşa Cami

Safranbolu’da bulunan Çeşme mahallesinde yer almaktadır. Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa 1661 yılında yaptırmıştır. Herhangi bir yazıt yoktur fakat caminin bağlı olduğu Köprülü Mehmet Paşa Vakfı’nın mühründe 1661 tarihi yazılıdır. Ayrıca Köprülü Mehmet Paşa’nın gönderdiği el yazması Kur’an’dan 1661 yılında Cami’nin ibadete açıldığı anlaşılmaktadır. 17. yüzyılın özellikleri net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Avlusunda güneş saati, şadırvan, muvakkithane ve kütüphane ile ortak yapılmış bina vardır (Batı Karadeniz Turizm Master Planı).

Fotoğraf 19: Köprülü Mehmet Paşa Cami

Cami kubbesinde bulunan küpler akustik bir özellik kazandırmıştır. Cami inşa edilirken yanına Yemeniciler Arastası yapılmıştır. Ayrıca cami 1970 ve 1990 yıllarında iki kez restore edilmiştir (Tunçözgür, 2002).

İzzet Mehmet Paşa Cami

III. Selim zamanında Sadrazamı İzzet Mehmet Paşa, memleketi olan Safranbolu'ya 179-1798 tarihleri arasında bir cami yaptırmıştır. İstanbul bulunan Nuruosmaniye Camisinin küçük bir modeli gibidir. Cami tamamen kesme taşlardan yapılmıştır. Eğimli araziye uyumlu yapılmış camiye 10 basamaklı merdivenle çıkılır. Namaz kılınan yer kare şeklindedir eni boyu 13.5 metredir. III. Selim'in tuğrası caminin mihrabının üzerindedir. 1902-1903 ve 1990 tarihlerinde restore edilen caminin külliyesinde abdesthane, kütüphane, vakıf dükkanları ve iki tane çeşme yer alır (Safranbolu Turizm Danışma Bürosu).

Fotoğraf 20: İzzet Paşa Cami

Lütfiye (Kaçak) Cami

Hacı Hüseyin Hüsni tarafından 1879 yılında Safranbolu'nun Akçasu mahallesine yaptırılmıştır. Anton Kalfa caminin mimarıdır. Dikdörtgen plan şeklinde Akçasu Deresi üzerine yuvarlak bir kemerle inşa edilmiştir. Ahşap malzeme kullanılarak minaresi yapılmıştır. Cami yerleşim merkezinin uzağında yer aldığından dolayı bugüne kadar korunmuştur (Altay, 2019).

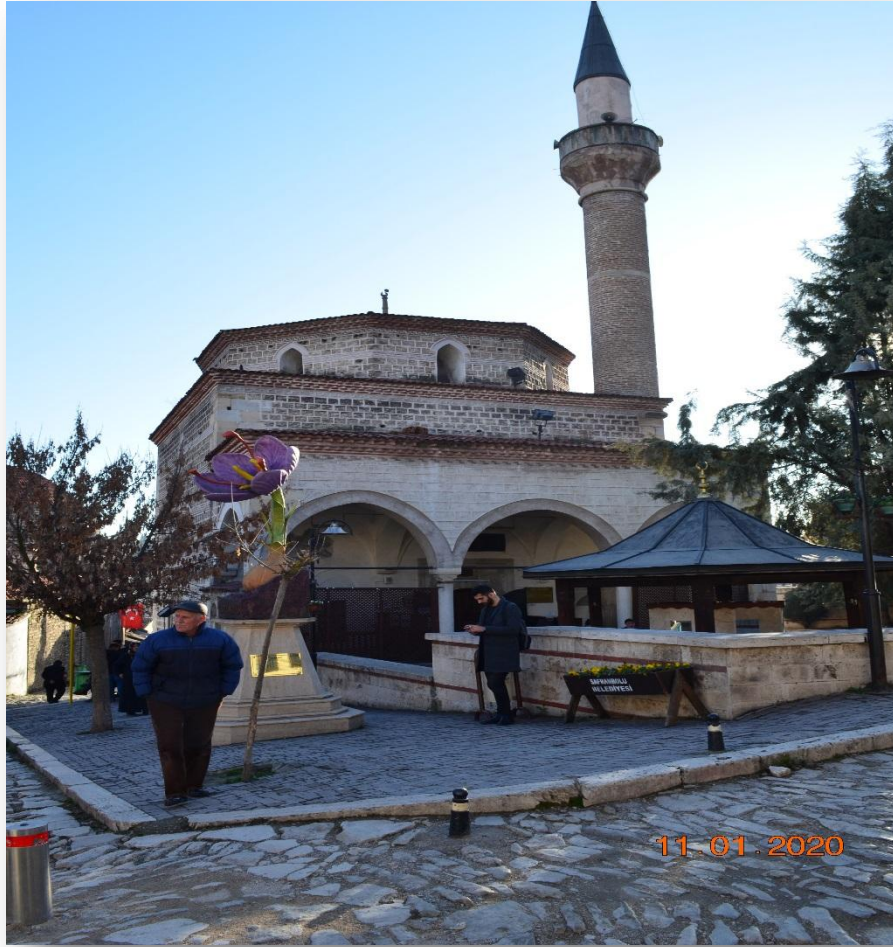

Fotoğraf 21: Lütfiye (Kaçak) Cami

Kazdağlıoğlu (Dağdelen) Cami

Çarşı meydanında bulunan bu cami ‘‘Kazdağlıoğlu’’ olarak bilinen Safranbolu’nun ileri gelenlerinden Mehmet Ađa tarafından inşa edilmiştir. Diđerlerinden farklı olarak taş ve tuğladan yapılmıştır. Giriş kapısında Hacı Halil Mahallesinden 1778 yılında Borlu Ayanı Kazdağlıoğlu Mehmet Ađa’nın inşa ettirdiği belirtilmektedir. Tek kubbelidir (Karabük Kùltùr ve Turizm Bakanlığı).

Fotoğraf 22: Kazdağlıoğlu Cami

Ulu Cami (Aya Stefanos Klisesi)

Safranbolu'nun Kıranköy kesiminde yer alır. Bu eser Rumlardan kalmıştır. 1956 yılında klise olan bu yapı camiye çevrilmiştir ve kentin en önemli eseridir. Mabedin özgün kalması için camiye çevrilirken minaresi buna dikkat edilerek yapılmıştır. Planı dikdörtgen olup moloz taşlardan inşa edilmiştir (Tunçözgür, 2002).

Eski Cami

Bizanslılar döneminde yapılan bu cami Türkler şehri fethine kadar klişe olarak hizmet vermiştir. Safranbolu'nun Kebir mahallesinde yer alır. Moloz taştan yapılmıştır. Planı kare olup, minaresi, mihrabı, minberi ve çatısı ahşaptır. Namaz kılınan alanın yüz ölçümü 17,5 x 17,5 metredir (Safranbolu Turizm Danışma Bürosu).

3.7. Gastronomi Turizmi

İnsanoğlunun temel gereksinimlerinden biri olan yeme-içme, kültürel yapıdan ekonomiye, sosyolojik olaylardan politikaya kadar hayatın her alanında önemli bir olgu olarak değerlendirilmiştir. İnsan ve toplumda önemli olan yeme- içmeyi gastronomi sanatsal ve bilimsel açıdan inceleyerek açıklar (Sarıışık, 2017).

Gastronomiyi yeme-içme ile alakalı düzenleme ve kurallar olarak değerlendirmekte ve neyin, nerede, ne şekilde, ne zaman ve ne ile yenileceği ya da içileceğine dair öneri sunarak rehberlik etme olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda gastronomi, yiyeceklerin hazırlanması esnasında kullanılan malzemelerin, yiyeceğin hazırlanma, pişirilme ve daha sonra sunulma tekniklerini içeren kavram olarak da nitelendirilebilir (Yılmaz, 2017).

Gastronomi turizmi, bir bölge veya şehre özgü yiyecek ve içeceklerin deneyimlenerek o kültürü yaşamasıdır. Diğer bir ifadeyle özellikle bir destinasyona gelen turistlerin yemek kültürünü tanıması, yemek festivallerini ve özel yerleri ziyaret etmesidir. Gastronomi turizmi o bölgeye gelen turistlere değişik deneyimler kazandırarak turizm geleceği adına fırsatlar sunmaktadır (Başaran, 2017).

Safranbolu'nun meşhur ve önemli yemekleri aşağıda sıralandığı gibidir
(Safranbolu Turizm Danışma Bürosu);

- ❖ Tarhana çorbası
- ❖ Yaprak Sarma
- ❖ Kuyu Kebabı
- ❖ Peruhi
- ❖ Cevizli Yayım
- ❖ Cevizli Çörek
- ❖ Bükme
- ❖ Su Böreği
- ❖ Gözleme
- ❖ Göbü
- ❖ Safranbolu Baklavası
- ❖ Safranlı Zerde
- ❖ Kuru Bakla
- ❖ Lokum
- ❖ Yaprak Helva

Fotoğraf 23: Safranbolu'nun Yöresel Lezzetleri (Safranbolu Belediyesi, 2018)

Safranbolu Lokumu

Arapçada ‘‘rahat al-hulqum’’ kelimesinden türeyen rahat ‘‘ul-huküm’’ ismiyle bilinen gıda Türkçe çevirisi lokum olarak adlandırılmaktadır. Arapça luqma(t) yani ‘‘lokma’’, luqum (çoğul hali) olarak kullanılan kelimelerinden oluşmaktadır. Bu isim daha sonra ‘‘Lati Lokum’’, ‘‘Rahat Lokum’’ en son haliyle ‘‘Lokum’’ olarak ifade edilmiştir. Lokum sözlük anlamıyla kısık ateşte pişirilen şekerli nişasta eriğinin ağdalaşmış şeklinden oluşan, küçük dikdörtgen veya küp biçiminde kesilen şekerleme, latilokum ve kesme olarak tanımlanır (Diker, Türker, Çetinkaya ve Kaya, 2017).

Fotoğraf 24: Safranbolu Lokumu

1920’li yıllarda ticari olarak ilk kez Safranbolu lokumu helva ustaları tarafından imal edilmeye başlanmış ve 1939 yılında Karabük’te bulunan Demir Çelik Fabrikası’nın kuruluşu esnasında ziyaretçi sayısını ve ticari hayatı arttırması ile yaygınlaşmış 1940 yılında iyi tanınan bir lezzet haline gelmiştir. Yine o yıllarda ithal edilen Hindistan ceviziyle lokum çeşitlenmiştir. Halk Hindistan cevizli lokumlara ‘‘kürklü lokum’’ olarak bilinen ve yüksek fiyatlı olması nedeniyle herkesin alamadığı bir gıda ürünü durumundadır (Ortakçı, Gürses ve Sert, 2010).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Anket Tekniği Verilerin Analizi ve Bulguların Yorumu

Araştırma için sürdürülebilir turizm planlaması hakkında ilgili kesimlerin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla anket formu hazırlanmıştır. Anket formundan ulaşılan verilerin analiz neticesinde elde edilen bulgular aşağıda tablolar halinde yer almaktadır. Bu çalışmada betimsel analizler (ortalama, frekans ve standart sapma), güvenilirlik analizleri, bağımsız örneklem t- testi ve tek yönlü varyans analizi ANOVA için SPSS 22 Programı kullanılmıştır. Bundan dolayı evren olarak uygun görülen Safranbolu’da rastgele kişilerden seçilen örneklemelerin demografik bilgileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır..

Buna göre, araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğu söylenebilir. Tablo 4’de yapılan güvenilirlik analizi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 4: Ölçeklerin Güvenirlilik Analizi

Ölçek	Cronbach’s Alpha	İfade sayısı (N)
Sürdürülebilir Planlaması	0,93	26

Bu bağlamda çalışma dâhilinde oluşturulan sürdürülebilir turizm planlaması ölçeğine yönelik güvenilirlik analizi yapılmıştır. Katılımcılara uygulanan ölçeklerin güvenilirlik katsayıları: sürdürülebilir turizm planlaması güvenilirlik katsayısı, Alpha (α)= 0,93 tespit edilmiştir. Cronbach Alfa değerinin sosyal bilimler için yapılan çalışmalarda 0.70 ve üzeri olması gerekmektedir. Bu değer 0.60-0.70 arası olması durumu kabul edilebilirdir.

Tablo 5: Katılımcıların Özellikleri

Değerler	Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	184	46,3
	Erkek	213	57,3
Yaş	20 ve altı	24	6,0
	21-30 yaş aralığı	217	54,7
	31-40 yaş aralığı	85	21,4
	41-50 yaş aralığı	40	10,1
	50 ve üzeri	31	7,8
Medeni Durum	Evli	125	31,5
	Bekar	272	68,5
Eğitim Durumu	İlköğretim	33	8,3
	Lise	88	22,2
	Ön Lisans	78	19,6
	Lisans	180	45,3
	Lisansüstü	18	4,5
Aylık Gelir	2001-3000 TL	229	57,7
	3001-4000 TL	102	25,7
	4001-5000 TL	39	9,8
	5001 TL ve üstü	27	6,8

Meslek Grubu	İşçi	68	17,1
	Esnaf	41	10,3
	Serbest Meslek	61	15,4
	Devlet Memuru	59	14,9
	Emekli	21	5,3
	Öğrenci	114	28,7
	Ev Hanımı	33	8,3
Safranbolu'daki yaşam süresi	1 yıl ve altı	59	14,9
	1-5 yıl arası	143	36,0
	6-10 yıl arası	52	13,0
	11-15 yıl arası	20	5,0
	16-20 yıl arası	20	5,0
	21 yıl ve üzeri	103	25,9

Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmanın 184'ü (% 46,3) kadın, 213'ü (% 53,7) erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

Yaşlarına bakıldığında 24 kişinin (% 6,0) 20 yaş ve altı aralığında, 217 kişinin (% 54,7) 21-30 yaş aralığında, 85 kişinin (% 21,4) 31-40 yaş aralığı, 40 kişinin (% 10,1) 41-50 yaş aralığında ve 31 kişinin ise (%7,8) 50 yaş ve üstü olduğu görülmektedir.

Medeni durumlarına göre katılımcıların 125'i (% 31,5) evli, 272'si (% 68,5) bekarıdır.

Eğitim durumlarına bakıldığında 33 'ü (% 8,3) ilköğretim mezunu, 88'i (% 22,2) lise mezunu, 78'i (% 19,6) ön lisans mezunu, 180'i (% 45,3) lisans mezunu ve 18'i (% 4,5) lisansüstü mezunudur.

Katılımcıların aylık gelirine göre 229 kişi (% 57,7) 2001-3000 TL arasında, 102 kişi (% 25,7) 3001-4000 TL arasında, 39 kişi (% 9,8) 4001-5000 TL arasında ve 27 kişi (% 6,8) 5001 TL ve üstü gelire sahiptir.

Meslek grubuna göre değerlendirildiklerinde 68'i (% 17,1) işi, 41', (% 10,3) esnaf, 61'i (% 15,4) serbest meslek, 59'u (%14,9) devlet memuru, 21'i (%5,3) emekli, 114'ü (% 28, 7) öğrenci ve 33'ü (% 8,3) ev hanımıdır.

Safranbolu'da yaşam sürelerine bakıldığında katılımcıların 59'u (% 14,9) 1 yıldan daha az, 143'ü (% 36,0) 1-5 yıl arası, 52'si (%13,1) 6-10 yıl arası, 20'si (%5,0) 11-15 yıl arası , 20'si (% 5,0) 16-20 yıl arası ve 103'ü (% 25,9) 21 yıl ve üstü Safranbolu'da yaşamaktadır.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Araştırma çerçevesinde sürdürülebilir turizm planlaması ölçeğine faktör analizi uygulanarak faktör yapısının nasıl olduğu araştırılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ifadelerin faktör yükleri yeteri görüldüğünden dolayı ölçekten herhangi bir ifade çıkarılmamıştır. Tüm analizler 26 ifade üzerinden yapılmıştır.

Sürdürülebilir turizm planlamasına uygulanan faktör analizi sonucunda 26 ifade 2 faktör ortaya çıkmış ve toplam varyansın %69,656'sını açıklamıştır. Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) analizi ise %94,7 olarak bulunmuştur. Bu durum, faktör analizine sürdürme açısından herhangi bir sakınca olmadığını ortaya koymaktadır. Tablo 6'da psikolojik yıldırma ölçeğine yapılan faktör analizi sonuçlarını göstermektedir.

Faktör analizinden ortaya çıkan ilk faktör, 17 ifadeden oluşmakta ve toplam varyansın %48,504'ünü açıklamaktadır. Faktörde bulunan ifadeler incelendiğinde, "Turizm Safranbolu"daki doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlar" (faktör yükü: ,913) ve "Turizm Safranbolu"da kültürel aktivitelerin düzenlenmesini sağlar" (faktör yükü: ,910) bunlar faktörün majör ifadeleridir. Araştırmadaki birinci faktörde toplanan ifadeler "Doğa ve Kültür" faktörü olarak adlandırılmıştır.

Tablo 6: Sürdürülebilir Turizm Planlaması Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler / İfadeler	Faktör Yükleri	Varyans
Faktör 1:Doğa ve Kültür		48,504
Turizm Safranbolu"daki doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlar.	,913	
Turizm Safranbolu"da kültürel aktivitelerin düzenlenmesini sağlar.	,910	
Turizm Safranbolu"daki doğal ve kültürel kaynaklardan gelecek nesillerinde faydalanmasını sağlar.	,903	
Turizm Safranbolu"ya refah getirir.	,901	
Turizm Safranbolu"ya yatırım yapılmasını sağlar.	,901	
Turizm Safranbolu"da halkın yaşam standartlarını yükseltir.	,898	
Turizm Safranbolu"daki tarihi yapıların kontrollü restore edilmesini destekler.	,890	
Turizm Safranbolu"nın ulusal alanda tanınmasını sağlar.	,887	
Turizm Safranbolu"ya yeni iş olanakları getirir	,885	
Turizm Safranbolu"da park ve rekreasyon alanlarının artmasını sağlar.	,877	
Turizm Safranbolu"daki kültürel kimliğin korunmasını sağlar	,876	
Turizm Safranbolu"da geleneksel kültür değerlerini korur.	,867	
Turizm Safranbolu halkında çevresel farkındalık yaratır.	,855	
Turizm Safranbolu"da ulaşım imkanlarının iyileşme olanağını yükseltir	,842	
Turizm Safranbolu"da yabancı dil öğrenme isteğini arttırır.	,830	
Turizm Safranbolu"daki doğanın korunmasını sağlar	,750	
Turizm Safranbolu"da trafik yoğunluğuna neden olur.	,532	

Faktör 2: Çevre ve Sosyal		21,153
Turizm Safranbolu'nun manevi değerini bozulmasına neden olur.	,869	
Turizm Safranbolu'da kültürel değerlerin zarar görmesine neden olur.	,861	
Turizm Safranbolu'nun doğal çevresini olumsuz etkiler.	,805	
Turizm Safranbolu'da geleneksel hayat tarzının yok olmasına neden olur	,804	
Turizm Safranbolu'daki kültürel varlıkların dokusunu olumsuz etkiler	,803	
Turizm Safranbolu'da çevre kirliliğine yol açar.	,740	
Turizm Safranbolu'da alkol kullanımını artırır	,715	
Turizm Safranbolu'da şiddet eğilimini artırır	,702	
Turizm Safranbolu halkı arasında ekonomik eşitsizliğe neden olur.	,629	
Toplam Varyans: % 69,656	KMO= 0,947	Ki Kare= 11313,279

Araştırmadaki ikinci faktör 9 ifadeden meydana gelmekle birlikte toplam varyansın %21,153'ünü oluşturmaktadır. Faktör yükleri incelendiğinde ‘‘ Turizm Safranbolu'nun manevi değerini bozulmasına neden olur’’ (faktör yükü: ,869) ve ‘‘Turizm Safranbolu'da kültürel değerlerin zarar görmesine neden olur’’ (faktör yükü: ,861) ifadeleri majör ifadelerdir. İkinci faktördeki ifadeler ‘‘Çevre ve Sosyal’’ olarak adlandırılmıştır.

Araştırmanın diğer bölümü sürdürülebilir turizm planlaması ile ilgili bulgulardan elde edilen tablolardan oluşmaktadır. Veri elde etmek amacıyla sorular 5'li likert ölçeğinde sorulmuş cevaplar ise frekans (sayı), yüzde (%) ve aritmetik ortalamaları alınarak analiz yapılmıştır. Bu bulgular aşağıda verile Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Planlamasına İlişkin Düşünceleri

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Art. Ort
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
1. Turizm Safranbolu' ya refah getirir.	26	6,5	17	4,3	11	2,8	231	58,2	112	28,2	3,97
2. Turizm Safranbolu'ya yeni iş olanakları getirir	26	6,5	17	4,3	9	2,3	209	52,6	136	34,3	4,03
3. Turizm Safranbolu'da halkın yaşam standartlarını yükseltir	23	5,8	18	4,5	19	4,8	235	59,2	102	25,7	3,94
4. Turizm Safranbolu'da ulaşım imkanlarının iyileşme olanağını yükseltir.	33	8,3	20	5,0	19	4,8	225	56,7	100	25,2	3,85
5. Turizm Safranbolu'ya yatırım yapılmasını sağlar.	23	5,8	17	4,3	5	1,3	223	56,2	129	32,5	4,05
6. Turizm Safranbolu halkı arasında ekonomik eşitsizliğe neden olur.	58	14,6	176	44,3	78	19,6	45	11,3	40	10,2	2,57
7. Turizm Safranbolu'nun ulusal alanda tanınmasını sağlar.	23	5,8	16	4,0	3	,8	186	46,9	169	42,6	4,16
8. Turizm Safranbolu'da yabancı dil öğrenme isteğini artırır.	25	6,3	21	5,3	38	9,6	213	53,7	100	25,2	3,86
9. Turizm Safranbolu'daki kültürel kimliğin korunmasını sağlar.	26	6,5	23	5,8	27	6,8	201	50,6	120	30,2	3,92
10. Turizm Safranbolu'da	26	6,5	21	5,3	32	8,1	200	50,4	118	29,7	3,91

geleneksel kültür değerlerini korur.												
11. Turizm Safranbolu''da kültürel aktivitelerin düzenlenmesini sağlar.	22	5,5	18	4,5	17	4,3	229	57,7	111	28,0	3,98	
12. Turizm Safranbolu''da şiddet eğilimini arttırır.	200	50,4	128	32,2	30	7,6	18	4,5	21	5,3	1,82	
13. Turizm Safranbolu''da alkol kullanımını arttırır	102	25,7	165	41,6	59	14,9	40	10,1	31	7,8	2,32	
14. Turizm Safranbolu''da geleneksel hayat tarzının yok olmasına neden olur.	133	33,5	160	40,3	50	12,6	32	8,1	22	5,5	2,11	
15. Turizm Safranbolu''nun manevi değerini bozulmasına neden olur.	126	31,7	176	44,3	48	12,1	30	7,6	17	4,3	2,08	
16. Turizm Safranbolu''da kültürel değerlerin zarar görmesine neden olur.	126	31,7	173	43,6	46	11,6	35	8,8	17	4,3	2,10	
17. Turizm Safranbolu''daki doğanın korunmasını sağlar.	31	7,8	29	7,3	55	13,9	173	43,6	109	29,5	3,75	
18. Turizm Safranbolu halkında çevresel farkındalık yaratır.	27	6,8	18	4,5	39	9,8	194	48,9	119	30,0	3,90	
19. Turizm Safranbolu''daki tarihi yapıların kontrollü restore edilmesini destekler.	25	6,3	15	3,8	18	4,5	168	42,3	171	43,1	4,12	
20. Turizm Safranbolu''daki doğal ve kültürel mirasın korunmasını	23	5,8	18	4,5	18	4,5	179	45,1	159	40,1	4,09	

sağlar.												
21. Turizm Safranbolu'daki doğal ve kültürel kaynaklardan gelecek nesillerinde faydalanmasını sağlar.	28	7,1	19	4,8	15	3,8	211	53,1	124	31,2	3,96	
22. Turizm Safranbolu'da park ve rekreasyon alanlarının artmasını sağlar.	25	6,3	23	5,8	20	5,0	189	47,6	140	35,3	3,99	
23. Turizm Safranbolu'da trafik yoğunluğuna neden olur	30	7,6	34	8,6	37	9,3	160	40,3	136	34,3	3,85	
24. Turizm Safranbolu'da çevre kirliliğine yol açar.	71	17,9	149	37,55	70	17,6	73	18,4	34	8,6	2,62	
25. Turizm Safranbolu'daki kültürel varlıkların dokusunu olumsuz etkiler.	121	30,5	159	40,1	57	14,4	38	9,6	22	5,5	2,19	
26. Turizm Safranbolu'nun doğal çevresini olumsuz etkiler.	128	32,2	160	40,3	49	12,3	35	8,8	25	6,3	2,16	
Genel ortalama											3,36	

Ölçeğin **birinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'ya refah getirir) katılımcıların %58,2'si (f=231) "kesinlikle katılıyorum" ve %28,2'si (f=112) "katılıyorum" cevabını vermiştir. Buna göre araştırmaya katılanların büyük bir kısmı; turizm etkinliklerinin Safranbolu'ya ekonomik bakımdan refah getirdiğini belirtmiştir.

Ölçeğin **ikinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'ya yeni iş olanakları getirir) katılımcıların %52,6'sı (f=209) "kesinlikle katılıyorum" ve %34,3'ü (f=136) "katılıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. Araştırmaya katılanların çoğu turizm faaliyetlerinin yeni iş imkanları ve alanları sağladığı belirlenmiştir.

Ölçeğin **üçüncü ifadesine** (Turizm Safranbolu’da halkın yaşam standartlarını yükseltir) katılımcıların %59,2’si (f=235) “kesinlikle katılıyorum”, %25,7’si (f=102) bu şekilde cevap vermiştir. Buna göre katılımcıların büyük bir kısmı, turizm etkinliklerinin yaşam standartlarını arttırdığını düşünmektedir.

Ölçeğin **dördüncü ifadesine** (Turizm Safranbolu’da ulaşım imkanlarının iyileşme olanağını yükseltir) araştırmaya katılanların %56,7’si (f=225) “kesinlikle katılıyorum” ve %25,2’si (f=100) “katılıyorum” olarak cevap vermiştir. Katılımcıların çoğu ulaşım ile turizm faaliyetleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkararak Safranbolu’daki ulaşım olanaklarının arttırdığını belirtmiştir.

Ölçeğin **beşinci ifadesine** (Turizm Safranbolu’ya yatırım yapılmasını sağlar) katılımcıların %56,2’si (f=223) “kesinlikle katılıyorum” ve %32,5’i (f=129) “katılıyorum” olarak cevaplamıştır. Buna göre katılımcıların büyük bir kısmı turizmin yatırımı sağladığını ifade ederek turizmin ekonomik boyutunu ortaya çıkarmışlardır. Böylece ölçeğin bu bulgusu turizmin ekonomi ile ilişkisini ön plana çıkaran diğer ifadelerini desteklemektedir.

Ölçeğin **altıncı ifadesine** (Turizm Safranbolu halkı arasında ekonomik eşitsizliğe neden olur) katılımcıların %44,3’ü (f=176) “kesinlikle katılmıyorum”, %14,6’sı (f=58) “katılmıyorum”, %30’u (f=143) şeklinde cevaplamıştır. Buna göre araştırmaya katılanların çoğunluğu turizm faaliyetlerinin ekonomik eşitsizliğe yol açmadığı görüşünü ifade etmişlerdir.

Ölçeğin **yedinci ifadesine** (Turizm Safranbolu’nun ulusal alanda tanınmasını sağlar) katılımcıların %46,9’u (f=186) “kesinlikle katılıyorum”, %42,6’sı (f=169) “katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu bulguya göre katılımcıların büyük bir kısmı Safranbolu’nun değerlerini turizm sayesinde paylaşıldığı ve değerlere olan farkındalığın git gide arttığını belirtmiştir.

Ölçeğin **sekizinci ifadesine** (Turizm Safranbolu’da yabancı dil öğrenme isteğini artırır) katılımcıların %53,7’si (f=213) “kesinlikle katılıyorum”, %25,2’si (f=100) “katılıyorum” olarak cevaplamıştır. Buna göre araştırmaya katılanların çoğu; turizm etkinliklerinin Safranbolu’da yabancı dil öğrenme arzusunu arttırdığını belirtmiştir.

Ölçeğin **dokuzuncu ifadesine** (Turizm Safranbolu'daki kültürel kimliğin korunmasını sağlar) katılımcıların %50,6'sı (f=201) "kesinlikle katılıyorum", %30,2'si (f=120) "katılıyorum" olarak yanıt vermiştir. Buna göre araştırmaya katılanların büyük bir kısmı turizm faaliyetlerinin ilçedeki kültürel kimliğin himaye edildiği belirtilmiştir.

Ölçeğin **onuncu ifadesine** (Turizm Safranbolu'da geleneksel kültür değerlerini korur) katılımcıların %50,4'ü (f=200) "kesinlikle katılıyorum", %29,7'si (f=118) "katılıyorum" yanıtını vermiştir. Araştırmaya katılanların yarısından fazlası Safranbolu'da bulunan kültür değerlerini himaye altına aldığını ifade etmiştir.

Ölçeğin **on birinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'da kültürel aktivitelerin düzenlenmesini sağlar) katılımcıların %57,7'si (f=229) "kesinlikle katılıyorum", %28,0'ı (f=111) "katılıyorum" şeklinde yanıtlamıştır. Bu neticeye göre çalışmaya katılanların önemli bir kısmı turizmin ilçede kültürel etkinliklerin düzenlenmesini sağladığını ifade etmiştir. Bu kapsamda yarışmalar, konserler, festivaller, paneller ve diğer faaliyetler yapıldığını belirtmiştir.

Ölçeğin **on ikinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'da şiddet eğilimini artırır) çalışmaya katılan bireylerin %50,4'ü (f=200) "kesinlikle katılmıyorum", %32,2'si (f=128) şeklinde yanıtlamıştır. Bu maddeye bakılacak olursa katılımcıların yarısından fazlası turizm faaliyetlerinin Safranbolu'da şiddet eğilimini arttırmadığı yönündedir.

Ölçeğin **on üçüncü ifadesine** (Turizm Safranbolu'da alkol kullanımını artırır) yerel halkın %41,6'sı (f=165) "katılmıyorum", %25,7'si (f=102) "kesinlikle katılmıyorum", %14,9'u (f=59) "kararsızım" şeklinde yanıtlamıştır. Katılımcıların önemli bir kısmı turizm ilçede alkol kullanım oranının turizmden dolayı artmadığını ifade etmiştir.

Ölçeğin **on dördüncü ifadesine** (Turizm Safranbolu'da geleneksel hayat tarzının yok olmasına neden olur) katılımcıların %40,3'ü (f=160) "katılmıyorum", %33,5'i (f=133) "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. Bunun sonucunda büyük bir kısmı Safranbolu'da turizmin geleneksel hayat tarzını yok etmediği belirtilmiştir.

Ölçeğin **on beşinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'nun manevi değerini bozulmasına neden olur) katılımcıların %44,3'ü (f=176) “katılmıyorum”, %31,7'si (f=126) “kesinlikle katılmıyorum”, şeklinde yanıtlamıştır. Buna göre araştırmaya katılan bireylerin turizm etkinliklerine Safranbolu'da manevi değerlerin herhangi bir bozulmaya neden olmadığını belirtmiştir.

Ölçeğin **on altıncı ifadesine** (Turizm Safranbolu'da kültürel değerlerin zarar görmesine neden olur) katılımcıların %43,6'sı (f=173) “katılmıyorum”, %31,7'si (f=126) “kesinlikle katılmıyorum”, %11,6'sı (f=46) “kararsızım” olarak yanıtlamıştır. Buna göre çalışmaya katılan kişilerin önemli bir kısmı ilçede kültürel değerlerin hiçbirini zarar görmediğini ifade etmiştir.

Ölçeğin **on yedinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'daki doğanın korunmasını sağlar) katılımcıların %43,6'sı (f=173) “kesinlikle katılıyorum”, %29,5'u şeklinde yanıt vermiştir. Buna göre çalışmaya katılanların çoğunluğu turizm etkinliklerinin doğayı koruduğu görüşünü savunmaktadır.

Ölçeğin **on sekizinci maddesine** (Turizm Safranbolu halkında çevresel farkındalık yaratır) katılımcıların %48,9'u (f=194) “kesinlikle katılıyorum”, %30,0'ı (f=119) “katılıyorum” olarak cevaplamıştır. Buna göre araştırmaya katılan kişilerin büyük bir kısmı turizmin Safranbolu'da yaşayanların çevresel farkındalık oluşturduğunu ifade etmiştir.

Ölçeğin **on dokuzuncu ifadesine** (Turizm Safranbolu'daki tarihi yapıların kontrollü restore edilmesini destekler) katılımcıların %43,1'i (f=171) “katılıyorum”, %42,3'ü (f=168) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Çalışmaya katılan bireylerin çoğu turizm etkinliklerinin tarihi değerlerin restore edilmesini desteklediğini ifade etmiştir.

Ölçeğin **yirminci ifadesine** (Turizm Safranbolu'daki doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlar) araştırmaya katılan kişilerin %45,1'i (f=179) “kesinlikle katılıyorum”, %40,1'i (f=159) “katılıyorum” şeklinde yanıtlamıştır. Buna göre katılımcıların büyük bir kesimi turizm etkinliklerinin ilçedeki kültürel değerlerin korunmasına katkı sağladığını belirtmiştir.

Ölçeğin **yirmi birinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'daki doğal ve kültürel kaynaklardan gelecek nesillerinde faydalanmasını sağlar) katılımcıların %53,1'i (f=211) "kesinlikle katılıyorum", %31,2'si (f=124) " katılıyorum" şeklinde yanıtlamıştır. Buna göre araştırmaya katılanların önemli kısmı turizmin kaynaklarından bir sonraki nesillerin de faydalanabileceğini belirtmiştir.

Ölçeğin **yirmi ikinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'da park ve rekreasyon alanlarının artmasını sağlar) katılımcıların %47,6"sı (f=189) "kesinlikle katılıyorum", %35,3'ü (f=140) "katılıyorum" şeklinde yanıtlamıştır. Çalışmaya katılanların çoğu turizm etkinliklerinin park ve rekreasyonların daha da artmasını sağladığını ifade etmektedir.

Ölçeğin **yirmi üçüncü ifadesine** (Turizm Safranbolu'da trafik yoğunluğuna neden olur) katılımcıların %40,3'ü (f=160) "kesinlikle katılıyorum", %34,3'ü (f=136) "katılıyorum" şeklinde yanıt vermiştir. Çalışmaya katılan bireylerin büyük bir bölümü turizmin trafik problemine yol açtığını bunun da ulaşım konusunda engel oluşturduğunu belirtmiştir.

Ölçeğin **yirmi dördüncü ifadesine** (Turizm Safranbolu'da çevre kirliliğine yol açar) katılımcıların %37,55'i (f=149) "katılmıyorum", %17,9'u (f=71) "kesinlikle katılmıyorum", %17,6'sı (f=70) "kararsızım" olarak yanıt vermiştir. Bu maddeye araştırmaya katılanların büyük bir kısmı turizmden kaynaklı çevre kirliliğine katılmadıklarını ya da kararsız kaldıklarını belirtmiştir.

Ölçeğin **yirmi beşinci ifadesine** (Turizm Safranbolu'daki kültürel varlıkların dokusunu olumsuz etkiler) katılımcıların %40,1'i (f=159) "katılmıyorum", %30,5'i (f=121) " kesinlikle katılmıyorum" yanıtını vermiştir. Buna göre araştırmaya katılan bireylerin önemli bir kısmı bu görüşe katılmadıklarını belirtmiştir.

Ölçeğin **yirmi altıncı ifadesine** (Turizm Safranbolu'nun doğal çevresini olumsuz etkiler) katılımcıların %40,3'ü (f=160) "katılmıyorum", %32,2'si (f=128) "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde yanıtlamıştır. Buna göre araştırmaya katılan kişilerin yarısından fazlası turizmin ilçedeki doğal çevre yapısını olumsuz yönde etkilediği görüşüne katılmadığını belirtmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde katılımcı görüşlerinin aritmetik ortalaması 3,36'dır.

Çalışmaya katılan kişilerin anket sorularına verdikleri yanıtlarda aritmetik ortalaması en yüksek olan maddeler şunlardır:

Turizm Safranbolu'nun ulusal alanda tanınmasını sağlar ($\bar{x}$ = 4.16).

Turizm Safranbolu'daki tarihi yapıların kontrollü restore edilmesini destekler ($\bar{x}$ = 4.12).

Turizm Safranbolu'daki doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlar ($\bar{x}$ = 4.09).

Çalışmaya katılan kişilerin anket sorularına verdikleri yanıtlarda aritmetik ortalaması en düşük olan maddeler şunlardır:

Turizm Safranbolu'da şiddet eğilimini artırır ($\bar{x}$ = 1.82).

Turizm Safranbolu'nun manevi değerini bozulmasına neden olur ($\bar{x}$ = 2.08).

Turizm Safranbolu'da kültürel değerlerin zarar görmesine neden olur ($\bar{x}$ = 2.10).

Katılımcıların turizm faaliyetleri görüşlerinin “cinsiyet” değişkeni ile değerlendirilmesi

Çalışmaya katılan bireylerin turizm faaliyetlerine ilişkin fikirlerinin “cinsiyet” değişkenine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılan t-Testi sonuçları aşağıdaki tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Araştırmaya Katılan Kişilerin Turizm Faaliyetlerine İlişkin Fikirlerinin Toplam Puanlarının Cinsiyet t-Testi Sonuçları

Değişken	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Kadın	184	86,489	16,861	395	-,962	337
Erkek	213	88,206	18,473			

Tablo 8 incelendiğinde, cinsiyet değişkeniyle katılımcı görüşlerinin toplam puanı arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır [$t(395)=-,962$; $p>,05$]. Diğer bir ifadeyle, cinsiyet katılımcıların turizm hakkındaki görüşlerinde belirleyici bir etken değildir.

Katılımcıların turizm faaliyetleri görüşlerinin “medeni durum” değişkeni ile değerlendirilmesi

Çalışmaya katılan bireylerin turizm faaliyetlerine ilişkin fikirlerinin “medeni durum” değişkenine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılan t-Testi sonuçları aşağıdaki tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Kişilerin Turizm Faaliyetlerine İlişkin Fikirlerinin Toplam Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Değişken	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Evli	125	86,640	14,030	320	-,657	512
Bekar	272	87,764	19,223			

Tablo 9 incelendiğinde, medeni durum değişkeniyle katılımcı görüşlerinin toplam puanı arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır [$t(320)=-,657$; $p>,05$]. Diğer bir ifadeyle, medeni durum katılımcıların turizm hakkındaki görüşlerinde belirleyici bir etken değildir.

Katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin fikirlerinin ‘yaş’ değişkenine göre değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan bireylerin turizm faaliyetleri ile ilgili fikirlerinin ‘yaş’ değişkeni ele alınarak ANOVA testinin sonuçları tablo 10’da gösterilmiştir

Tablo 10: Katılımcı Görüşlerinin "Yaş" Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları.

Değişken	Kategori	N	X	S
Yaş	(1) 20 ve altı yaş aralığı	24	3,251	0,832
	(2) 21-30 yaş aralığı	217	3,368	0,828
	(3) 31-40 yaş aralığı	85	3,419	0,331
	(4) 41-50 yaş aralığı	40	3,217	0,470
	(5) 50 ve üzeri	31	3,430	0,174

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplam	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1,561	4	,390		
Gruplar İçi	182,859	392	,376	,837	,502
Toplam	184,420				

Tablo 10 incelendiğinde, katılımcıların Safranbolu'daki turizm faaliyetleri hakkındaki görüşlerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. $[F (4-392) = ,837; p>.05]$. Başka bir deyişle, katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde yaş belirleyici bir etken değildir.

Katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin fikirlerinin "eğitim durumu" değişkenine göre değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan bireylerin turizm faaliyetleri ile ilgili fikirlerinin "eğitim durumu" değişkeni ele alınarak ANOVA testinin sonuçları tablo 11'de gösterildiği gibidir.

Tablo 11: Katılımcı Görüşlerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	S	
Eğitim Durumu	(1) İlköğretim	33	3,345	0,395
	(2) Lise	88	3,272	0,603
	(3) Önlisans	78	3,295	0,663
	(4) Lisans	180	3,448	0,763
	(5) Lisansüstü	18	3,250	0,635

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplam	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2,625	4	,656	1,415	,228
Gruplar İçi	181,795	392	,464		
Toplam	184,420				

Tablo 11 incelendiğinde, katılımcıların Safranbolu'daki turizm faaliyetleri hakkındaki görüşlerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. $[F(4-392) = 1,415; p > .05]$. Başka bir deyişle, katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde eğitim durumu belirleyici bir etken değildir.

Katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin fikirlerinin “meslek” değişkenine göre değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan bireylerin turizm faaliyetleri ile ilgili fikirlerinin “meslek” değişkeni ele alınarak ANOVA testinin sonuçları tablo 12’de gösterildiği gibidir.

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Kişilerin Görüşlerinin Meslek Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	X	S
Meslek	(1) İşçi	68	3,348	0,719
	(2) Esnaf	41	3,301	0,629
	(3) Serbest Meslek	61	3,447	0,577
	(4) Devlet Memuru	59	3,348	0,574
	(5) Emekli	21	3,338	0,236
	(6) Öğrenci	114	3,426	0,825
	(7) Ev Hanımı	33	3,123	0,651

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplam	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2,985	6	,497		
Gruplar İçi	181,435	390	,465	1,069	,380
Toplam	184,420				

Tablo 12 incelendiğinde, katılımcıların Safranbolu'daki turizm faaliyetleri hakkındaki görüşlerinin meslek grubu değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. $[F(6-390) = 1,069; p > .05]$. Başka bir deyişle, katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde meslek grubu belirleyici bir etken değildir.

Katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin fikirlerinin “gelir düzeyi” değişkenine göre değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan bireylerin turizm faaliyetleri ile ilgili fikirlerinin “gelir düzeyi” değişkeni ele alınarak ANOVA testinin sonuçları tablo 13’de gösterildiği gibidir.

Tablo 13: Katılımcıların Turizm Faaliyetlerine İlişkin Yaklaşımlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Anova Sonuçları

Değişken	Kategori	N	X	S
Gelir	(1) 2001-3000TL	229	3,384	0,749
	(2) 3001-4000 TL	102	3,291	0,480
	(3) 4001-5000 TL	39	3,494	0,569
	(4) 5001 TL ve üstü	27	3,246	0,854

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplam	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1,671	3	,557		
Gruplar İçi	181,749	393	,465	1,198	,310
Toplam	184,420				

Tablo 13 incelendiğinde, katılımcıların Safranbolu'daki turizm faaliyetleri hakkındaki görüşlerinin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. $[F (3-393) = 1,198; p>.05]$. Başka bir deyişle, katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde gelir düzeyi belirleyici bir etken değildir.

Katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin fikirlerinin “yaşam süresi” değişkenine göre değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan bireylerin turizm faaliyetleri ile ilgili fikirlerinin “yaşam süresi” değişkeni ele alınarak ANOVA testinin sonuçları tablo 14’de gösterildiği gibidir.

Tablo 14: Turizm Faaliyetleri İle İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Yaşam Süresi Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	X	S
Yaşam Süresi	(1) 1 yıl ve altı	59	3,350	0,752
	(2) 1-5 yıl arası	143	3,409	0,706
	(3) 6-10 yıl arası	52	3,444	0,689
	(4) 11-15 yıl arası	20	3,334	0,612
	(5) 16- 20 yıl arası	20	3,223	0,767
	(6) 21 yıl ve üzeri	103	3,292	0,598

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplam	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1,568	5	,314		
Gruplar İçi	182,853	391	,468	670	646
Toplam	184,420				

Tablo 14 incelendiğinde, katılımcıların Safranbolu'daki turizm faaliyetleri hakkındaki görüşlerinin yaşam süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. $[F (5-391) = 670; p>.05]$. Başka bir deyişle, katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde yaşam süresi belirleyici bir etken değildir.

4.2. Görüşme Tekniğiyle Elde Verilerin Yorumu

Tezin amaçlarına uygun şekilde görüşme soruları hazırlanmış buna yönelik yanıtlar alınmaya çalışılmıştır. Görüşmelerde seçilen bireylerin fikir farklılıklarını iyi bir şekilde yansıtmalarına özen gösterilmiş ve bu doğrultuda farklı yerlerde çalışan değişik görüşlerden kişilerle mülakat yapılmıştır Küresel bir salgın olan Covid-19 nedeniyle diğer ülkeler gibi Türkiye'nin de pandemi sürecinde olduğundan yerel yönetim, sivil toplum kuruluşu çalışanları ve akademisyenlerden yalnızca 27 kişi ile görüşme sağlanmıştır.

Görüşme tekniği için içerik analizi uygulanmıştır. Analiz öncesinde görüşme esnasında tutulan notlar incelenerek yazıya aktarılmış ve analize uygun olacak şekilde veri metni oluşturulmuştur. Görüşmeler ortalama 45 dakika sürmüştür. Mülakat yapılan bireyler G1, G2..., biçiminde kısaltma yapılarak ifade edilmiş ve sıralanmıştır. Görüşmeye yönelik hazırlanan sorular ve bu soruların tema karşılığı Tablo 15 ve 16'da verilmiştir.

Tablo 15: Görüşme Soruları

Sorular
• Safranbolu gibi bir yerde çalışmanın/yöneticilik yapmanın kolaylıkları/zorlukları nelerdir?
• Kurumunuzun turizm ile ilgili faaliyetleri hakkında kısaca bilgi verir misiniz?
• Safranbolu denilince aklınıza ilk ne geliyor?
• Turizmin Safranbolu üzerindeki olumlu/olumsuz etkileri nelerdir?
• Sizce turist sayısı mı artmalı yoksa kalite mi?
• Safranbolu'da hangi ögelerin korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir?
• Safranbolu'ya gelen turistler sizce daha çok buranın hangi özelliklerine/çekiciliklerine ilgi duyuyor?
• Turizmin sürdürülebilir olması (yılın 12 ayına yayılması) için sizce neler yapılmalıdır?
• Safranbolu'da kaybolmaya yüz tutmuş ögeler/değerler nelerdir?
• Son olarak turizme katkı sağlamak adına neler yapmak isterdiniz?

Tablo 16: Görüşmelerin İncelenmesiyle Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar

Temalar	Kod Sayıları
➤ Kolaylık/Zorluk	2
➤ Turizm Faaliyetleri	2
➤ Safranbolu Çağrışımı	4
➤ Kentin Etkileri	4
➤ Kalite/Turist Sayısı	2
➤ Koruma ve Geliştirme	6
➤ Ziyaret Nedeni	6
➤ Sürdürülebilirlik	3
➤ Kaybolmuş Öğeler/Değerler	5
➤ Turizmin Geliştirilmesi	4

Temalar, görüşme sorularına karşılık gelecek şekilde oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Tablo 17’de temalar üzerinden gruplandırılma yapılan kodların görüşme yapılan kişilerce yanıtlamalarda tercih edilme sıklığını göstermektedir.

Tablo 17: Görüşmecilere Göre Temalar ve Kodların Dağılımı

Temalara Göre Kodlar	T	Oran %
Kolaylık veya Zorluk		
Marka Şehir	12	40
İletişim	15	50
Turizm Faaliyetleri		
Bilgilendirme	20	67
Festivaller	10	33
Safranbolu		
Huzur	5	17
Kültür	15	50
Evler	5	17
Safran Çiçeği	2	7
Kentin Etkileri		
Tanıtım	9	30
Nitelik	7	23
Kültür	7	23
Refah	4	14
Kalite veya Turist Sayısı		
Kalite	21	70
Turist	6	20
Koruma ve Geliştirme		
Tarihi Doku	8	27
Yöresel Yemek	5	17
Halk Oyunu	3	10
Ulaşım	6	20
Safran Çiçeği	3	10
Bağlar Gazozu	2	7
Ziyaret Nedeni		
Evler	9	30
Yaşam Tarzı	7	24
Yöresel Yemekler	4	14
Efsaneler	2	7
Çeşmeler	2	7
Panoramik Görüntü	3	10

Sürdürülebilirlik		
Festivaller	17	57
Trekking	6	20
Kış Turizmi	4	14
Kaybolmuş Ögeler/Değerler		
Zanaatlar	16	54
Ritüeller	5	17
Halk Oyunları	3	10
Yöresel Tatlar	2	7
Sportif Faaliyetler	1	4
Turizmi Geliştirmek		
Etkinlik	6	30
Altyapı	7	10
Turist Çeşitliliği	3	20
Tanıtım	11	20

Belirlenmiş temalardan oluşan kodlamaların dağılımları, araştırmacının deneyimleri, yapılan kayıtsız görüşmeler ve diğer araştırmalar da değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Kolaylık veya Zorluk: Mülakat bulgularının 12 (40)'ından iletişim kolaylığı 15'i (%50) marka şehir cevapları oluşturmaktadır. Yapılan görüşme sonucunda Safranbolu'da çalışmanın diğer şehirlere göre daha kolay olduğudur. Bunun nedenleri arasında marka şehir olması ve insanların birlik ve beraberlik içerisinde yaşayıp hoşgörü gösterdiklerinden dolayı iletişimin daha kolay olmasıdır. Bu konu ile ilgili derinlemesine bilgi edinmek adına G3 görüşme esnasında soru sorulmuştur. Alınan cevap; *“Herhangi bir zorluğu yok çevreyi tanıdığım için dolayı insanlarla sürekli iletişim halindeyiz. Kişiyi istediği zaman istediği yere götürebilme gibi imkanlarımız var”* şeklinde olmuştur.

Turizm Faaliyetleri: Mülakat bulgularına göre 20'si (%67) bilgilendirme, 10'u (%33) festivaller olarak görülmektedir. Safranbolu'da her bir kurum burayı ziyarete gelen yerli ve yabancı turistleri öncelik olarak bilgilendirmektedir. Daha sonra buradaki konaklama süreleri artırmak ve konaklama esnasında hoş vakit geçirmeleri için çeşitli festivaller düzenlenmektedir. Bu konu hakkında derin bir bilgi edinmek amacıyla G1 görüşme esnasında soru sorulmuştur. Alınan cevap; *“Sektörü canlı tutmak adına esnaflara yönelik istişare toplantıları düzenliyoruz.*

Ayrıca turizm işletmecilerine kongreler yaparak bilgilenmelerini sağlıyoruz. Çalıştaylar düzenliyoruz. Uluslar arası festivaller yapıyoruz. Ölü sezonda bile turizmi canlandırmaya yönelik çalışmalar yapıyoruz. Sırf turizmi canlı tutmak adına ve daha da bilgi sahibi olmak için yurt dışındaki konferanslara katılıyorum'' şeklinde olmuştur.

Safranbolu: Mülakat sonuçlarına göre 5'i (%17) huzur, 15'i (%50) kültür, 5'i (%17) evler, 2'si (%7) safran çiçeği cevapları verilmiştir. Bu kapsamda Safranbolu hem nüfusu hem de coğrafi yapısından dolayı kolay yaşanabilecek bir şehirdir. Şehirde bir çok kültürel yapılar mevcuttur. Safranbolu evleri şehrin tanınmasında rol oynamaktadır. Ayrıca kentin simgesi haline gelen Safran çiçeğinin de önemli bir yeri vardır. Bu konuyla ilgili bilgi edinmek amacıyla G13 sorulan soruya; ''Huzur...Beni burası dinlendiriyor. Büyük şehirlerdeki gibi daima bir hareketlilik olsa da insanı yormuyor. Küçük bir şehre göre medeni ve sosyo-kültürel seviyesi yüksek. Bodrum gibi Çeşme gibi elit bir havası var'' demiştir.

Kentin Etkileri: Mülakat sonuçlarına göre 9'undan (%30) tanıtım, 7'sinden (%23) nitelik, 7'sinde (%23) kültür, 4'ünden (%14) refah cevaplarına ulaşılmıştır. Kente gelen turistler Safranbolu'nun kültürel dokusunun farkında değildirler. Şehir de tam olarak kendi kültürel dokusunu yansıtamamaktadır. Bu konuyla ilgili bilgi edinmek amacıyla G26 sorulan soruya; ''Turizm ve korumacılık bir bütün haldedir. Fakat Safranbolu kendi kültürünü tam olarak yansıtamıyor. Turizm aracılığıyla da bu kültür turistlere yansıtamıyor maalesef. Grup turlara katılanlara bunu yansıtmak bireysel gelenlere oranla daha da zor oluyor'' demiştir.

Kalite veya Turist Sayısı: Mülakat sorularına 21'inden (%70) kalite 6'sından (%20) turist cevaplarına ulaşılmıştır. Safranbolu'nun tarihi dokusu zarar görmemesi adına şehrin kapasitesinden daha fazla turist ziyaret etmemesi gerekmektedir. Birkaç sene sonra yine aynı dokuya sahip olmak adına kaliteye önem verilmektedir. Bu konu hakkında bilgi edinmek amacıyla G18 sorulan soruya; ''Safranbolu nicelik anlamında değil nitelik anlamında turistler gelmelidir. Buraya gelen turistler bilinçli olmalıdır. Ama ekonomik anlamda da düşünülürse nicelik sahibi turistler daha fazla harcama yapıyor'' demiştir.

Koruma ve Geliştirme: Mülakat sorularına 8'inden (%27) tarihi doku, 5'inden (%17) yöresel yemek, 3'ünden (%10) halk oyunları, 6'sından (%20) ulaşım, 3'ünden (%10) safran çiçeği ve 2'sinden (%7) Bağlar gazozu cevabı gelmiştir. Safranbolu'da kaybolmaya yüz tutmuş halk oyunları ve tam manasıyla tanıtılmayan şehre özgü yemekler mevcuttur. Her ne kadar tarihi çarşıda yöresel yemekler yapan esnaf lokantaları olsa da turistlerin pek fazla dikkatini çekmemektedir. Bu konuyla ilgili G9 soru sorulmuştur. Alınan yanıt; *''Yöresel yemekler. Çünkü turizm ve yiyecek içecek işletmeleri bir aradadır ve bu öğelerin korunarak geliştirilmesi gerekmektedir. Turistlerin kaldıkları süre zarfında iyi vakit geçirmeleri için halk oyunlarının da geliştirilmesi gerekir. Turistlerin çevre yerleri rahatlıkla gezebilmeleri adına ulaşımın kolaylaştırılması sağlanmalıdır''* şeklinde olmuştur.

Ziyaret Nedeni: Mülakat sorularına 9'ünden (%30) evler, 7'sinden (%24) yaşam tarzı, 4'ünden (%14) yöresel yemekler, 2'sinden (%7) efsaneler, 2'sinde (%7) çeşmeler ve 3'ünden (%10) panoramik yanıtı alınmıştır. Safranbolu'nun koruma altında olan tarihi evleri şehrin tanınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca turistler konakların içini ve orada yaşayan insanların yaşam tarzlarını merak etmektedirler. Bunun yanın sıra kentte tarihi ve halen kullanılmakta olan çeşmeleri de mevcuttur. Bu konuyla ilgili bilgi almak için G14 soru sorulmuştur. Alınan cevap; *''Kültürel yönü yani evleri, evlerin içindeki yaşam tarzı büyük bir merak uyandırıyor. Safranbolu hakkında anlatılan şehir efsaneleri de oldukça dikkat çekmekte''* şeklindedir.

Sürdürülebilirlik: Mülakat sonuçlarına göre 17'sinden (%57) festivaller, 6'sından (%20) kış turizmi, 4'ünden (%14) kış turizmi şeklinde cevap verilmiştir. Turizmin sürdürülebilir olması yani yılın 12 ayına yayılması adına Safranbolu'da çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Kış aylarında şehirde bulunan Keltepe kayak merkezine kış aylarında turist gelmektedir. Ayrıca yılın belli dönemlerinde çeşitli festivaller yapılmaktadır. Bu konu kapsamında G21 soru sorulmuştur. Alınan cevap; *''Yılın her ayı için farklı etkinlikler yapmaya çalışıyoruz fakat şehri dinlendirmeye ve çok yormamaya dikkat ediyoruz. Her mevsime uygun etkinlik organize ederek farklı hedef kitesini çekmeye çalışıyoruz''* şeklindedir.

Kaybolmuş Ögeler/Değerler: Mülakat neticesinde sorulmuş olan sorulara 16'sından (%54) zanaatlar, 5'inden (%17) ritüeller, 3'ünden (%10) halk oyunları 2'sinden (%7) yöresel tat ve 1'inden (%4) sportif faaliyetler yanıtı gelmiştir. Şehrin tarihi dokusu canlı tutulmaya çalışılsa da bakırcılar, demirciler ve el sanatları giderek yok olmaktadır. Bazı özel günlerde gerçekleşen ritüeller de artık yapılmamaktadır. Bu konuyla ilgili bilgi edinmek amacıyla G5 soru sorulmuştur. Alınan yanıt; *‘‘Halk oyunları maalesef. Ayrıca Safranbolu'ya adını veren ve pek çok kişi tarafından bilinmeyen veya az bilinen yöresel tatlar adına çalışmalar yapılabilir. Eskiden bölge halkı kendi arasında sportif faaliyetler düzenliyorlardı ama artık böyle organizasyonlar artık yapılmıyor’’* şeklindedir.

Turizmi Geliştirmek: Mülakat sorularına 6'sından (%30) etkinlik, 7'sinden (%10) turist çeşitliliği, 3'ünden (%20) tanıtım yanıtı verilmiştir. Safranbolu'nun turizm açısından ilerlemesi adına çeşitli tanıtımlar yapılmaktadır. Bununla ilgili farklı turist tiplerinin ilgisini çekmek adına etkinlikler düzenlenmektedir. Bu konuyla ilgili bilgi edinmek adına G24 soru sorulmuştur. Alınan cevap; *‘‘Avrupalı turistleri buraya çekmek için alt yapı çalışmaları yapmak. Tek noktadan değil, her yaş grubunu buraya ziyaret etmek için geniş bir turist portföyü oluşturmaya çalışıyoruz. Kışın kış festivalleri yapılacak yazın ise 15 gün sürmesi planlanan gençlik festivali yapılacaktır’’* şeklindedir.

SONUÇ

Bu araştırmada Safranbolu’da yaşayan bireylerin turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinin olumlu yönde olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan kişilerin büyük bir bölümü turizmin Safranbolu’ya refah getirdiğini, yeni iş imkanı ve alanları sağladığını ve yaşam standartlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda Safranbolu’nun önemli ekonomik kaynağını turizmden sağladığı söylenebilir. Katılımcılar, Safranbolu’da turizmin evre bilinci oluşturduğunu, tabiatın korunmasını sağladığını, kültürel varlıkların korunmasını sağladığını ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesini sağladığını ifade etmişlerdir. Ayrıca turistlerle kolay anlaşabilmek için yabancı dil öğrenme arzularının arttığını da belirtmişlerdir.

Çalışma bulgularına göre turizm Safranbolu’nun yalnızca ülke sınırları içerisinde değil ulusal alanda da tanınmasına katkı sağladığını göstermektedir. UNESCO tarafında 1994 yılında Dünya Miras Listesi’ne girdiği andan itibaren Safranbolu’ya ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısı düzenli artış göstermiş ve bu durum kentin tanınırlığını da arttırmıştır. Yaklaşık olarak 30.000 yerli ve yabancı turist 1995 yılında ilçede konaklamışken 2019 yılında bu rakam 318.866 civarına kadar yükselmiştir. Safranbolu’nun evleri, eşmeleri, hanları ve hamamları, camileri, kanyonları, lokumları, safran çiçeği ve mağaraları ile önemli lde turizm potansiyeli bulunmaktadır.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre turizmin Safranbolu’daki tarihi dokuların kontrollü bir Şekilde restore edilmesine destek verdiğini ve kültürel mirasın korunması hususunda büyük çoğunluğu katkı sağladığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %85,4’lük kısmı tarihi dokuların restore edilmesine ılımlı bakmaktadır.

Özellikle Safranbolu koruma altına alındıktan sonra tarihi yapıların restore edilmesi daha da önem kazanmıştır. Bu sebeple Safranbolu’daki tüm doğal ve kültürel değerlerin de korunmasına destek sağladığı söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre katılımcıların %74,6'sı Safranbolu'da turizmin trafik yoğunluğuna neden olduğunu vurgulamıştır. Özellikle turizmin yoğun sezonlarında ve resmi tatillerde trafik problemleri daha da artmaktadır. Bu da Safranbolu'ya gelen turistlerin ulaşım imkanını olumsuz yönde etkilemektedir.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuca göre katılımcıların %78,9'u turizmin yabancı dil öğrenme istediğini arttırdığını belirtmiştir. Özellikle eski çarşı esnafları kente gelen yabancı turistlerle kolay anlaşabilmek adına yabancı dil öğrenme talepleri bulunmaktadır. Fakat bununla ilgili turizm çalışanlarına yönelik herhangi bir dil kursu olmadığından dolayı bu konuda yetersiz kalmakta ve istedikleri desteği bulamamaktadırlar.

Bu çalışmada katılımcıların turizm ile ilişkin görüşlerinin toplam puanları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların turizm etkinlikleri görüşlerinde cinsiyet belirleyici bir unsur değildir.

Bu araştırmada katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşleri ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bir diğer ifadeyle, katılımcıların turizm etkinliklerine ilişkin görüşlerinde medeni durum belirleyici bir etken değildir.

Bu çalışmada katılımcıların turizm etkinliklerine ilişkin görüşlerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı görülmüştür. Diğer bir ifadeyle yaş, katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde belirleyici bir unsur değildir.

Bu çalışmada katılımcıların turizm etkinliklerine ilişkin görüşlerinde eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Bir diğer ifadeyle, eğitim durumu katılımcıların turizm görüşlerinde belirleyici bir etken değildir.

Bu araştırmada katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinin gelir durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer ifadeyle, katılımcıların turizm faaliyetlerine ilişkin görüşlerinde gelir belirleyici bir unsur değildir.

Safranbolu’da bulunan kamu kuruluğu çalışanlarına, sivil toplum kuruluğu çalışanlarına ve akademisyenlere mülakatlar yapılmıştır. Mülakattan elde edilen sonuçlara göre Safranbolu’nun yöresel yemekleri gelen yerli ve yabancı turiste tanıtilamamaktadır. Kente gelen bir çok turist ya bu tatları hiç denememiş ya da bu lezzetlerle ilgili bilgisi bile olmamıştır. Oysa ki Eski Çarşı’da yöresel yemekler yapan lokanta ve kafeler bulunmaktadır. Ayrıca yöreye ait olan hiçbir halk oyunu ile ilgili tanıtımlar veya organizasyonlar düzenlenmemektedir. Turizm bu tür halk oyunlarının tanıtılmasında ve yeniden canlanmasında aracı olabileceken bu tür değerler kaybolmaya yüz tutmuş durumdadır. İlçenin simgesi haline gelen Safran Çiçeği ender ve zor yetişen bir bitkidir. Safran çiçeğinin bilgilendirilmesi, tanıtımı, yetiştirilmesi ve hasadı ile ilgili pek fazla çalışma ve etkinlik mevcut değildir. Ayrıca yalnızca Safranbolu’da tadabileceğiniz Bağlar gazozunu tanıtmak ve yeniden canlandırmak adına herhangi bir reklam çalışmaları yapılmamaktadır. Safranbolu’da turizm, kültürel ögeleri koruma ve geliştirme açısından katkı sağlamamaktadır.

Görüşme bulgularından ortaya çıkan bir diğer sonuca göre Safranbolu’da turizmin gelişmesiyle ögelerin ve değerlerin kaybolmasıdır. Özellikle Eski Çarşı zanaatleri turistik bir bölgede olmasına rağmen beklenen ilgiyi görememekte ve git gide sayıları azalmaktadır. Şuan yalnızca demirciler ve bakırcılar faaliyet göstermekte yemenicilik mesleği son bulmuş durumdadır. Aynı zamanda kente yerli ve yabancı turistin gelmesiyle birlikte farklılaşan kültür anlayışı sebebiyle önceden yapılan bir takım ritüeller de artık yok olmaktadır. Safranbolu’da bulunan hamamlar önceden gelin hamamı olarak kullanılmaktaydı ama artan turist sayısından dolayı hamamlar yalnızca turistlerin ziyaret edebileceği alanlar olarak kullanılmaktadır.

Görüşmelerden elde edilen bilgiler sonucunda turizm Safranbolu’nun refah seviyesini arttırsa da kente gelen turistlerin kültürel turizm bilinci dahilinde hareket etmediklerinden dolayı tarihi dokuyu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Tanıtımın yetersizliğinden kaynaklı olarak Safranbolu’ya farklı ülkelerden çok az sayıda yabancı turist gelmektedir. Yöreyi ziyarete gelen yerli turistler ise günöbirlik geldiklerinden dolayı çok fazla ekonomik yarar sağlamamaktadır. Ziyarete gelen yerli ve yabancı turistler Safranbolu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için belli başlı yerleri görmekte ve kültürel değerleri fark edememektedir.

Sonuç olarak Safranbolu'nun turizm faaliyetlerinin getirdiği etkilerden yerel halk ve öğrenciler memnun kalsa da kamu çalışanları sivil toplum kurumu çalışanları ve akademisyenler olumsuz etkilerinin olduğunu da belirtmişlerdir. Safranbolu'da turizm var olana kadar kısıtlı iş imkanları mevcuttu. Turizm yeni iş alanları ve olanakları oluşturduğundan dolayı kentin yaşam standartlarının yükselmesinde aracı olmuştur. Yerel halkın önemli bir kısmının gelirini turizmden sağlamasından dolayı turizme olumlu bakmaları normal görülebilmektedir. Yerel halk ve öğrencilerin dışında kalan kamu kuruluşu çalışanları ve akademisyenler Safranbolu'nun kültürel yapısını ele aldıklarından ve birkaç yıl sonra şehrin tarihi dokusunun yıpranabilme ihtimalinden dolayı bu duruma yerel halk kadar sıcak bakmamaktadırlar. Safranbolu'nun kültürel değerlerinden bir sonraki neslin de faydalanabilmesi adına çalışmalar faaliyetler yapılmalı ve bu etkinlikler de şehrin dokusuna zarar vermeyecek şekilde gerçekleşmelidir.

Safranbolu'da turizmin sürdürülebilir olması için yani yılın 12 aya yayılması adına aşağıya beş başlık altında bazı stratejiler oluşturulmuştur.

STRATEJİLER

Kültür Turizmi

2020 yılı itibariyle küresel bir salgın olan korona virüs sebebiyle bazı önlemler alınmıştır. Bu önlemler kapsamında turizm işletmelerinin “Güvenli Turizm Sertifikası” alması gerekmektedir. 17. ve 18. yüzyıla ait Osmanlı mimarisini yansıtan Safranbolu evlerinin bazıları konaklama amacıyla kullanıldığından dolayı denetlemeler yapılmalı ve güvenli görülen konaklama işletmelerine sertifika verilmesi sağlanmalıdır. Konaklama işletmelerinin resmi internet sitelerinde bu güvenli turizm sertifikasını göstererek turistlerin rahat bir şekilde kente gelmeleri hususunda yararlı olacaktır. Aynı zamanda kentte bulunan müze, han ve hamamlara, gezi evleri gibi kapalı alanlarda gerekli hijyen koşulları sağlanmalı ve bu tür yerler ilgili kurumlar tarafından denetlenmelidir.

Eko-Turizm

Safranbolu doğal ve kültürel peyzaj özelliklere sahip bir kenttir. Nisan ve Eylül ayları arasında eko turizm faaliyetleri yapılması planlanmaktadır. Safranbolu’da bulunan Sarıçiçek Yahya’sındaki göl kenarında kamp ve karavan turizmi yapmak için elverişlidir. Ayrıca Safranbolu’nun Eflani köyünde bulunan göletleri de kamp ve karavan turizmi yapmak adına müsait alanlar bulunmaktadır. Bunun için kamp ve karavan turizmi için çalışmalar uygun alanlar yapılmalıdır.

4500 metre uzunluğunda olan Tokatlı Kanyon’unda atlı doğa yürüyüşü yapılabilmesi için uygun olduğundan dolayı turistlere bu imkanı sağlayacak tesisler kurulabilir. Ayrıca Safranbolu’nun Eflani, Konarı, Ovacuma, Yukarı Danaköy, Aşağı Danaköy, Çiftlik, Yazıköy gibi köylere hobi bahçeleri gibi doğaya dönük aktiviteler yapılabilir. Böylelikle o köyde yaşayan kişiler de turizme destek sağlamış olacaktır.

Festival Turizmi

Ocak-Şubat aylarında yani turizm arzının düşük olduğu dönemlerde kış festivalleri yapılarak turizmin canlanması sağlanabilir. Bu festival sayesinde farklı turist tiplerinin de ilgisini çekerek kente gelmesi sağlanabilir. Eylül-Kasım ayları arasında ise öğrencilerin sınav stresinden kurtulmaları için gençlik festivalleri yapılabilir.

Aynı zamanda kentin ismini de aldığı Safran Çiçeği ile ilgili festivaller yapılması sağlanmalıdır. Safran çiçeğinin hasat zamanı ile ilgili bazı sosyal ağlarda paylaşımlar yapılabilir. Böylelikle endemik bitki turizminin yaygınlaşması sağlanacaktır. Şehir meydanlarında yine yaz aylarında Film festivalleri yapılmalıdır.

Kongre Turizmi

55.000 öğrenci ve 2.000 idari çalışanı mevcut olan Karabük Üniversitesi yapılan çalışmalardaki başarılarından dolayı ilk bine girmiştir. Turizmin yoğun olduğu sezonların dışında kalan aylarda üniversitelerin konferans salonlarında ve Şefik DİZDAR'ın eşi adına yaptırdığı Leyla Dizdar Kültür Merkezi'nde kongre turizmi yapılabilir. Kastamonu'da bulunan havaalanının da aktif olması Safranbolu'da yapılacak olan kongre turizmine ulaşım açısından kolaylık sağlayacaktır..

Gastronomi Turizmi

Geçimini turizmden sağlayan Safranbolu halkı için gastronomi turizmi yeni bir iş imkanı da sağlayabilir. Ayrıca turizme ev kadınlarının da dahil edilmesi sağlanabilir. Yöreyle ait kuyu kebabı, peruhi, cevizli çörek, şehzade pilavı gibi yiyecekler tarihi konaklarda, hanlarda servis edilmesi turizm adına önem arz etmektedir. Gastronomi turizmi sayesinde unutulmaya yüz tutmuş yemekler gün yüzüne çıkarak halkın da refah seviyesini arttırabilmesi sağlanacaktır.

Tablo 18'de tüm bu stratejilerin ortaya koyulduğu aylık tablo verilmiştir.

Tablo 18: Safranbolu Kenti İçin Yıl Boyu Yapılacak Turizm Türleri

	Kültür Turizmi	Eko-Turizm Faaliyetleri	Festival Turizmi	Kongre Turizmi	Gastronomi Turizmi
Ocak	■		■		■
Şubat	■		■	■	■
Mart	■	■			■
Nisan	■	■			■
Mayıs	■	■		■	■
Haziran	■	■		■	■
Temmuz	■	■		■	■
Ağustos	■	■		■	■
Eylül	■	■	■		■
Ekim	■	■	■		■
Kasım	■	■	■		■
Aralık	■			■	■

ÖNERİLER

1. Konaklama için kullanılan Safranbolu evlerinin tarihi dokusunun zarar görmesine neden olduğundan dolayı bu tür hizmetlerin denetimli olarak yapılmalıdır.
2. Safranbolu'ya gelen yerli ve yabancı turistlerin istek ve talepleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu istek ve talepler doğrultusunda turistlerin memnuniyetini arttırmak amacıyla adımlar atılmalıdır.
3. Gününbirlik gelen turistler için konaklama sürelerini arttırmak adına çeşitli etkinlikler ve turlar düzenlenmelidir.
4. Alternatif turizm faaliyetlerine katılımı arttırmak için farklı kapsam ve amaçlı festivaller düzenlenmelidir.
5. Safranbolu'da bulunan doğal turizm kaynaklarının turizme kazandırılması sağlanmalıdır.
6. Safranbolu'da özellikle hafta sonları ve resmi tatillerde yaşanan trafik yoğunluğunu azaltmak için çalışmalar yapılmalıdır.
7. Doğal güzelliklerden yararlanmak adına yürüyüş alanları çeşitlendirilmelidir.
8. Safranbolu'daki esnafların turistlerle daha sağlıklı iletişim sağlamaları için dil kursları verilmelidir.
9. Turistlerin gitmek istedikleri yerleri kolay bulmaları için yönlendirmelerin ve tabelaların sayısı artırılmalıdır.
10. Yörük Köyüne giden sefer sayısı artırılmalı ve turistlerin köyleri rahat bir şekilde gezebilmeleri sağlanmalıdır.
11. Şehirde bulunan turistik alanları gelecek nesillerinde faydalanabilmeleri adına sürdürülebilir anlayış çerçevesinde korunmalıdır.

Sürdürülebilir turizm planlaması kapsamında lisansüstü tezlerin veri analizinden elde edilen bulguların değerlendirilmesi çerçevesinde gelecekteki çalışmalara örnek olması adına şu öneriler sunulmuştur:

-Katılımcı yaklaşım ile ilgili çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Göreceli olarak bunların sayısı arttırılmalıdır.

-Tanıtım, hizmet kalitesi, pazarlama, etkinlik oluşturma, koruma ve farkındalık yaratma amaçları doğrultusunda sürdürülebilir turizm planlaması tezleri turistlerin beklentileri ele alınarak çalışılmalıdır.

-Lisansüstü tez çalışmalarında genellikle yerel kaynaklardan (yerel yöneticiler, yerel halk, yerli turistler) yararlanılmıştır. Yabancı turistlerden veri sağlayan araştırma sayısı çok azdır. Sürdürülebilir turizm planlaması konusunda özellikle de katılımcı yaklaşım anlayışını benimseyen çalışmalarda yabancı turistlerden veri sağlanması Safranbolu'nun sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2008). *Tarihi Safranbolu eşmeleri*. Ankara: Safranbolu Hizmet Birliği Kültür Yayınları.
- Akdağ, G., Güler, O., Demirtaş, O., Dalgıç, A. ve Yeşilyurt, C. (2014). Turizm ve evre İlişkisi: Türkiye’deki Yeşil Otellerin Gözünden Yeşil Otelcilik Uygulamalarının Getirileri. Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi, 4-6 Haziran 2014, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 258-267.
- Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2 (1), 1- 34.
- Akkoyunlu, K. (1990). Planlama ve Katılım. *Planlama Dergisi*, 4.
- Akman, E. (2004). *Safranbolu Folklorundan rnekler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aksoy, M. ve Kuş, A. (1997). *Müze Kent Safranbolu*. Bursa: Safranbolu Hizmet Birliği.
- Alkan, C. (2015). Sürdürülebilir Turizm: Alaçatı Destinasyonuna Yönelik Bir Uygulama. *Journal of Yasar University*, 10(40), 6692-6710.
- Altay, T. (2019). *Safranbolu’nun sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi ve yerel halkın turizm etkinliklerine yaklaşımı*. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Altınöz, M. (2019). Safranbolu’da Kültürel Miras, Müze Kent Alımlaması ve Kentin Folklorik Sürdürülebilirliği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 1214-1225.
- Arısoy, K. (2014). Turizm İşletmelerinde Yeşil Yıldız Uygulaması. *Eko Yapı Dergisi*..
- Arpacı, ., Zengin, B. ve Batman, O. (2012). Karamanın Mağara Turizmi Potansiyeli ve Turizm Açısından Kullanılabilirliği. *KM Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 59-64.
- Aronsson, L. (1994). Sustainable Tourism Systems: The example of sustainable rural tourism in Sweden. *Journal of Sustainable Tourism*, 2(1-2), 77-92.

- Atkinson, R. (2004). *Kentsel Dönüşüm, Ortaklıklar ve Yerel Katılım: İngiltere Deneyimi. Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu.* İstanbul: TMMOB Yayınları.
- Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi, Turist-Yerel Halk Etkileşimi.* Balıkesir: Detay Yayıncılık
- Ayataç, H. (2000). *Planlama Sürecinde Kentsel Tasarımın Yeri ve Rolünün Tanımlanması İçin Bir Yöntem Denemesi, Örnekleme Alanı Türkiye.* (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Azezli, G. (2009). *19.yy'da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baran, N. (2015). *Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Bölgesel Ekonomik Kalkınma: GAP Örneği.* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, B. (2017). Gastronomi Turizmi Kapsamında Rize Yöresel Lezzetlerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(3), 135-149.
- Bayer, Z. (1992). *Turizme Giriş.* İstanbul: İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayınları.
- Bertan, S. (2009). Turizmin Çevre Üzerinde Yarattığı Etkiler: Pamukkale Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 20(2), 204-214.
- Beyhan, Ş. G., Ünügür, S. M. (2005). Çağdaş Gereksinmeler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli. *İtüdergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 4 (2): 79-87.
- Bozkurt, G. ve Altınçekiç, H. (2013). Anadolu'da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 63(1), 69-91.
- Bozkurt, G. (2013). 19.yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 62(2), 37-70.

- Camilleri, M. A. (2018). The Tourism Industry: An Overview. *In Travel Marketing, Tourism Economics and the Airplane Product*. (Chapter 1, 3-27). Cham, Switzerland: Springer Nature.
- Castellani, V. ve Sala, S. (2010). Sustainable Performance Index For Tourism Policy Development. *Tourism Management*, 31(6), 871-880.
- Connell, J., Page, S. ve Bentley, T. (2009). Towards sustainable tourism planning in New Zealand: Monitoring local government planning under the Resource Management Act. *Tourism Management*, 30, 867–877.
- Chan, E. S. W., ve Wong, S. C. K. (2006). Motivations For ISO 14001 In The Hotel Industry. *Tourism Management*, 27(3), 481-492.
- Cros, H., Bauer, T., Lo, C., & Rui, S. (2005). Cultural Heritage Assets in China as Sustainable Tourism Products: Case Studies of the Hutongs and the Huanghua Section of the Great Wall. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(2), 171–194.
- Çalan, M. (2014). The Difference between Turkish and European Sustainable Tourism and Recommendations to Improve the Turkish Sustainable Tourism (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Çavuşoğlu, A. ve Erkel, İ. (2005). Kocaeli İli Koşullarında Safran (*Crocus sativus L.*) Yetiştiriciliğinde Yetiştirme ve Korm Çapı'nın Verim ve Erkencilik Üzerine Etkisi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 179-184.
- Çelik, S. (2018). Alternatif Turizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 193-204.
- Diker, O. ve Deniz, T. (2016). *Coğrafya ve Tarih Perspektifinden Somut Kültürel Miras ve Türkiye*. Ankara: Pegem Akademi.
- Diker, O. Deniz, T. ve Çetinkaya, A. (2016). Jeoturizm Kapsamında Safranbolu'da Coğrafi Kaynakların Değerlendirilmesi ve Safranbolu Jeoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 325-339.
- Diker, O., Türker, N., Çetinkaya, A. ve Kaya, B. (2017). Geleneksel Türk Tatlısı Olarak Lokum ve Safranbolu Lokumu (Turkish Delight As a Traditional

- Dessert and Safranbolu Turkish Delight). *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 2, 333-344.
- Duran, E. (2009). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir.
- Durak, Ş. (2014). *Tarihi Çevrelerde Sürdürülebilir Turizm Planlaması: Diyarbakır Tarihi Sur İçi Bölgesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Diyarbakır.
- Durmuş, S. (2006). *İlköğretim Öncesi ve ilköğretim Yapılarında Planlama ve Tasarım Sürecine Katılımcı Yaklaşım*. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DG Enterprise and Industry. (2012). *Study On The Impact Of EU Policies And The Measures Undertaken In Their Framework On Tourism* (Final Report Volume 1). United Kingdom.
- Diker, O., Deniz, T. ve Çetinkaya, A. (2016). Jeoturizm Kapsamında Safranbolu'da Coğrafi Kaynakların Değerlendirilmesi ve Safranbolu Jeoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 334-348.
- Dönmez, Y., Gökyer, E., ve Aşkın, F. (2015). RWOT Analizi ile Safranbolu Yörük Köyü ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 70-83
- Er, Ö. ve Bardakoğlu, Ö. (2016). Kültürel Mirasın Sürdürülebilir Turizm Ürünü Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 17(2), 95-111.
- Erbaş, A. (2002), İslam Dışı Dinlerde Hac. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 97-121.
- Ertürk, E. (2014). Safranbolu Çeşmeleri Üzerine Tipolojik Bir Araştırma. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(10), 233-251.

- Ghasemi, M.. ve Hamzah, A. (2014). An Investigation Of The Appropriateness Of Tourism Development Paradigms In Rural Areas From Main Tourism Stakeholders' Point Of View, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 144, 15 – 24.
- Guzman, L. ve Canizares, S. (2012). Gastronomy, Tourism and Destination Differentiation: A Case Study in Spain. *Review of Economics & Finance*, 2, 63-72.
- Gümüşboğa, B. (2009). *Katılım Ekseninde Kentsel Dönüşüm Altındağ Aktaş Mahallesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günay, R. (2003). *Safranbolu Evleri*. İstanbul: Yapı Yayın.
- Gökçe, F., Gökçe, H. ve Kocabozdoğan, K. (2015). Yayla Turizminin Sürdürülebilirliği Kapsamında Çevresel Etki Boyutu: Kazıkbeli Yaylası Örneği Sustainable Yayla (Plateau) Tourism Environmental Effect Dimention; The Instance of Kazıkbeli Yayla (Plateau). *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı* (s.689-701).
- Hacısalihoglu, İ. (1995). Geleneksel Türk Şehri: Safranbolu. *Türk Coğrafya Dergisi*, 30, 409-434.
- Halaç, H. ve Benzer, M. (2019). Küçük Yerleşim Yerlerinin Turizme Açılmasında Kültürel Mirasın Rota İle Kurgulanması. *Geomatik Dergisi*, 4(1), 23-29.
- Haner, B., Yılmaz, A., Kürkçüoğlu, M. ve Karadem, A. (2010). Mencilis (Bulak) Mağarasında Radon Seviyesi Ölçümleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 14(3), 218-224.
- Harman, S. (2014). Sivil Toplum Kuruluşlarının Turizm Sistemindeki İşlevleri Üzerine Bir İnceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (26), 343-360.
- Hunter, C. (2002). Sustainable Toursim and The Touristic Ecological Footprint. *Environment and Sustainable Development*, 4(1), 7-20.
- Kalyoncu, H. (2010). *Tarih İçinde Safranbolu*. İstanbul: Özlem Matbaacılık.

- Karapınar, E. ve Barakazı, M. (2017). Kültürel Miras Turizminin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Göbeklitepe Ören Yeri. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 5-18.
- Keleş, A. (2003). *Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Türkiye’de Yat Turizmine Ekolojik Yaklaşım*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, S. ve Türkoğlu, G. (2015). Geleneksel Yapılarda Konaklama Amaçlı Fonksiyon Değişiklikleri: Safranbolu Eski Çarşı Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 24(1), 39-56.
- Kızılırmak, İ. (1997), Turizm Sektöründe Mavi Bayrak Uygulamasının Önemi ve Uygulama Kriterleri. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25-31.
- Kızılırmak, İ. (2011). Dünyada ve Türkiye’deki Turizm İşletmelerinde Çevre Korumaya Yönelik Uygulamalar: Amacı ve Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1-12.
- Kozak, M. ve Nield, K. (2004). The Role of Quality and Eco-Labeling Systems in Destination Benchmarking. *Journal of Sustainable Tourism*, 12, 138-148.
- Kozak, M ve Bahçe, S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kuntay, O. (2004). *Sürdürülebilir Turizm Planlaması*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Kuş, A. (2009). *Bir Zamanlar Safranbolu (1931-1946)*. Ankara: TDV Yayın Matbaacılık.
- Mbaiwa, J. E. (2005). The Problems and Prospects of Sustainable Tourism Development in the Okavango Delta, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(3), 203–227.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 4(1), 37-51.
- Olalı, H. (1990). *Turizm Politikası ve Planlaması*. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayını Yön Ajans.

- Omuzlu, Ö. (2019). *Kastamonu İli İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı* (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Kastamonu.
- Oral, Ş. (2018). *Safranbolu Efsaneleri ve Memoratları Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Bartın.
- Oral, B. (2019). Geleneksel Mimariye Öykünme Bağlamında Günümüz Safranbolu Sivil Mimarisi. *İnsan & İnsan Dergisi*, 6(21), 597-631.
- Ortakçı, F., Gürses, M. ve Sert, S. (2010). Safranbolu Lokumunun Mikrobiyolojik Kalitesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 41(2), 145-147.
- Özdemir, Ü. (2005). Mencilis Mağarası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 135-150.
- Özdemir, Ü. (2007). Safranbolu'nun Kültürel Miras Kaynakları ve Korunması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16(26), 129-142.
- Özdemir, M. A. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm Ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 1-25.
- Özdemir, Ü. ve Çelikoğlu, Ş. (2014). Batı Karadeniz'de Rekreatif Açıldan Giderek Önemi Artan Bir Yaylacılık Sahası: Uluyayla. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 79-100.
- Özdeş, G. (1962). *Şehirciliğe Giriş ve Toplum Mikyası*. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Özkök, F ve Gümüş, F. (2009). Sürdürülebilir Turizmde Bilginin Önemi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 51-71.
- Öztürk, S. (2005). Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın Rekreatif Kaynak Değerlerinin İrdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 138-148.
- Pepper, D. (1999). The Integration of Environmental Sustainability Considerations into EU Development Policy: A Case Study of the LEADER Initiative in the West of Ireland. *Journal of Environmental Planning and Management*, 42(2), 167-187.
- Safranbolu Kaymakamlığı Yayınları (2017) Tanıtım Broşürü, Karabük.

- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Sarışık, M. ve Özbay, G. (2015). Gastronomi Turizmi Üzerine Bir Literatür İncelemesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 264-278.
- Sarışık, M. ve Genç, K. (2017). Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Nicel Bir Değerlendirme (2000-2016). *The International Congress of Tourism & Management Researches*.
- Sertbaş, C. (2013). *Kentsel Planlama Süreçlerinde Katılımcı Yaklaşımlar; Kepez-Santral Mahalleleri Yeniden Yerleşim Projesi Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sithole, E. (2005). Trans-boundary Environmental Actors: The Zambezi Society's Campaign for Sustainable Tourism Development in the Zambezi Bioregion. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5), 486-503.
- Spenceley, A. Requirements for Sustainable Nature-based Tourism in Transfrontier Conservation Areas: a Southern African Delphi Consultation. *Tourism Geographies*, 10(3), 285-311.
- T.C. Karabük Valiliği. (2012). *Karabük Safranbolu Gezi Rehberi*. Ankara: Anıt Matbaa.
- Tekeli, İ. (1992). *Belediyeçilik Yazıları (1976-1991)*. İstanbul: IULA-EMME Yayınları..
- Tuğlacı, P. (1972). *Okyanus Ansiklopedik Sözlük* (4. Cilt). İstanbul: Sermet Matbaası.
- Tunçözgür, Ü. (2012). *Dünden Bugüne Safranbolu*. Safranbolu: Safranbolu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tunçözgür, Ü. (2002). *Dünü ve Bugünü İle Safranbolu* (İkinci Baskı). Karabük: Işıl Yayıncılık.
- Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (2012). *Türkiye'de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvik ve Destekler*. Ankara: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü.

- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği TUSİAD (2012). *Sürdürülebilir Turizm*. İstanbul: Tüsiad.
- Türker, N. ve Çetinkaya, A. (2009). *Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm. Potansiyeli*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ulukavak, K. (2007). *Bir Safranbolulunun Penceresinden Safranbolu (Gözlemler-Derlemeler-Denemeler)*. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.
- Usta, Ö. (2009). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uğur, İ. (2012). *Tarihi Kentlerin Turizm Destinasyonu Olarak Geliştirilmesi: Safranbolu Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yılmaz, İ., Ünal, A. ve Çakır, G. (2015). Sürdürülebilir Turizm Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye Bağlamı. *Mesleki Bilimler Dergisi*, 4(2), 55-83
- Yılmaz, G. (2017). Gastronomi ve Turizm İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 14 (2), 171-191.
- Yıldırım, H. ve Erol, S. (2012). Korunan Alanlar, Ekolojik İşlevleri ve Geleceğe Yönelik Tahminler. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 5(2), 101-109.
- Yıldırım, M., Özdemir, F.A. ve Kahriz, P.P. (2016). Safran (*Crocus sativus* L.) Bitkisinde Farklı Hormon ve Ön Muamele ve Sürelerinin Koruma Çoğaltımı Üzerine Etkileri. *Tarla Bitkileri Araştırma Dergisi*, 25(2), 301-305.
- Yıldırım, M., Asil, H. ve Sarıhan, E. (2017). Farklı Söküm Süresi ve Dikim Derinliğinin Safran (*Crocus sativus* L.) Bitkisinin Gelişimine ve Bazı Tarımsal Özelliklerinin Üzerine Etkisi. *Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 26(Özel Sayı), 142-148.
- Yıldırım, M., Hajyzadeh, M., Küçük, G. ve Sarıhan, E. (2017). Farklı Hayvansal Gübrelerin Safran (*Crocus sativus* L.) Bitkisinin Gelişimine ve Bazı Özelliklerine Etkisi. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 20 (Özel Sayı), 327-331.
- Yüksel, A., Yüksel, F. (2004). *Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Turhan Kitabevi, Birinci Baskı: Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www2.unwto.org/en/pressrelease/2012-05-10/international-tourism-strong-start-2012> [Erişim Tarihi: 27.12.2019].

http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/birdsdirective/index_en.htm
[Erişim Tarihi: 27.12.2019].

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/index_en.htm [Erişim Tarihi: 27.12.2019].

<http://www.europarc.org/uploaded/documents/460.pdf> [Erişim Tarihi: 27.12.2019].

ISO (International Organization for Standardization). (2012). ISO 14000 essentials.
http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/management_and_leadership_standards/environmental_management/iso_14000_essentials.htm [Erişim Tarihi: 28.12.2019].

<http://www.usgbc.org/Display.aspx?CSMPPageID=1988> US Green Building Council
What LEED is. [Erişim Tarihi: 28.12.2019].

US Green Building Council. (2012b). How to achieve certification.
<http://www.usgbc.org/DisplayPage.aspx?CMSPageID=1991> [Erişim Tarihi: 28.12.2019].

<http://www.mavibayrak.org.tr/tr/Default.aspx> [Erişim Tarihi: 30.12.2019].

<http://www.safranbolu.bel.tr/?/safranbolu/coğrafi-konum-94>.
[Erişim Tarihi: 16.01.2020].

<https://safranboluturizmdanismaburosusu.ktb.gov.tr/TR-166063/tarihi-cinci-hani-ve-hamami.html> [Erişim Tarihi: 01.02.2020].

<https://www.restorasyonforum.com/karabuk-safranbolu/karabuk-kopruleri-ve-sukemer/> [Erişim Tarihi: 02.02.2020].

<https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-63755/cesme-ve-kopruler.html>[Erişim Tarihi:02.02.2020].

<http://batikaradeniz.gov.tr/?p=3539> [Erişim Tarihi: 03.02.2020]

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Sürdürülebilir Turizm Tanımı	18
Tablo 2: Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olan ve Olmayan Turizm Şekilleri.....	21
Tablo 3: Türkiye'de İllere Göre Mavi Bayrak Alan İşletmelerin Sayıları	27
Tablo 4: Ölçeklerin Güvenirlilik Analizi.....	68
Tablo 5: Katılımcıların Özellikleri	69
Tablo 6: Sürdürülebilir Turizm Planlaması Faktör Analizi Sonuçları.....	72
Tablo 7: Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Planlamasına İlişkin Düşünceleri ..	74
Tablo 8: Araştırmaya Katılan Kişilerin Turizm Faaliyetlerine İlişkin Fikirlerinin Toplam Puanlarının Cinsiyet t-Testi Sonuçları.....	82
Tablo 9: Araştırmaya Katılan Kişilerin Turizm Faaliyetlerine İlişkin Fikirlerinin Toplam Puanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları.....	83
Tablo 10: Katılımcı Görüşlerinin "Yaş" Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları.....	84
Tablo 11: Katılımcı Görüşlerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları	85
Tablo 12: Araştırmaya Katılan Kişilerin Görüşlerinin Meslek Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları	86
Tablo 13: Katılımcıların Turizm Faaliyetlerine İlişkin Yaklaşımlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Anova Sonuçları	87
Tablo 14: Turizm Faaliyetleri İle İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Yaşam Süresi Değişkenine Göre Anova Testi Sonuçları	88
Tablo 15: Görüşme Soruları	89
Tablo 16: Görüşmelerin İncelenmesiyle Ortaya Çıkan Temalar ve Kodlar	90
Tablo 17: Görüşmecilere Göre Temalar ve Kodların Dağılımı	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Araştırmanın Yöntem Şeması	11
---	----

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Bulak Mağarası	41
Fotoğraf 2: Safran (Crocus Sativus) (Safranbolu Belediyesi, 2018)	43
Fotoğraf 3: Kurutulmuş Safran	44
Fotoğraf 4: Tokatlı Kanyonu	45
Fotoğraf 5: İncekaya Su Kemerı	45
Fotoğraf 6: Safranbolu Evlerinin Genel Görünümü	48
Fotoğraf 7: Pencereleler	49
Fotoğraf 8: Geyik Boynuzu	50
Fotoğraf 9: Kararüzümler Evi	51
Fotoğraf 10: Cinci Hanı	52
Fotoğraf 11: Cam Teras (Safranbolu Belediyesi, 2018)	53
Fotoğraf 12: İncekaya Su Kemerı	54
Fotoğraf 13: Hükümet Konağı	55
Fotoğraf 14: Saat Kulesi	56
Fotoğraf 15: Güneş Saati	56
Fotoğraf 16: Demirciler Çarşısı	57
Fotoğraf 17: Bakırcılar Çarşısı	58
Fotoğraf 18: Safranbolu'da bir çeşme	59
Fotoğraf 19: Köprülü Mehmet Paşa Cami	61
Fotoğraf 20: İzzet Paşa Cami	62
Fotoğraf 21: Lütfiye (Kaçak) Cami	63
Fotoğraf 22: Kazdağlıoğlu Cami	64
Fotoğraf 23: Safranbolu'nun Yöresel Lezzetleri (Safranbolu Belediyesi, 2018)	66
Fotoğraf 24: Safranbolu Lokumu	67

ÖZGEÇMİŞ

Büşra GÜLTEKİN, 1994 tarihinde İstanbul'un Fatih semtinde dünyaya geldi. İlk ve ortaöğretimini İstanbul'da tamamladı. 2013 yılında Karabük Üniversitesi Safranbolu Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2018 yılında lisans eğitimini derecelikle tamamladı. Aynı yıl Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Orta seviyede İngilizce bilmektedir.